

Stratégia rozvoja cestovného ruchu v okrese Sobrance

Obdobie rokov 2023 – 2027

Dokument bol spracovaný s finančnou podporou EÚ z Európskeho sociálneho fondu/Operačný program Efektívna verejná správa/ Podpora kapacít regionálneho rozvoja v okrese Sobrance/kód ITMS NFP314011APZ2

Európska únia
Európsky sociálny fond

**MINISTERSTVO
VNÚTRA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY**

Spracovateľ:

Mgr. Zuzana Wójcik Starjáková

OBSAH

ÚVOD.....	3
1 KOŠICKÝ KRAJ.....	5
1.1 Úvod.....	5
1.2 Analýza cestovného ruchu Košického kraja.....	5
2 DOLNÝ ZEMPLÍN.....	15
2.1 Analytická časť.....	15
3 OKRES SOBRANCE.....	21
3.1 Analytická časť.....	21
3.1.1 Analýza hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu.....	21
3.1.1.1 Demografická štruktúra.....	21
3.1.1.2 Nezamestnanosť.....	24
3.1.1.3 Vzdelávanie.....	27
3.1.1.4 Podnikateľské prostredie a príjmy.....	28
3.1.1.5 Migrácia.....	31
3.1.1.6 Cestná infraštruktúra.....	32
3.1.1.7 Cestovný ruch.....	34
3.1.1.8 Bývanie a infraštruktúra.....	35
3.1.1.9 Marginalizované komunity.....	37
3.1.1.10 Analýza konkurencie.....	38
3.1.1.11 Analýza návštevnosti regiónu.....	39
3.2 Primárna ponuka cestovného ruchu.....	40
3.2.1 Geografická charakteristika.....	40
3.2.2 Vihorlatské vrchy.....	42
3.2.3 Morské oko.....	42
3.2.4 Sobranský vinohradnícky región.....	42
3.2.5 Sobrance ako kúpeľné mestečko.....	43
3.2.6 Vodné toky.....	43
3.2.7 Vodné plochy.....	43
3.2.7.1 Prírodné vodné plochy.....	43
3.2.7.2 Umelé vodné plochy.....	44
3.2.8 Minerálne, termálne a banské vody.....	45
3.2.9 Veľkoplošné chránené územia.....	45

3.2.10 Maloplošné chránené územia.....	45
3.2.11 Medzinárodné dohovory, chránené územia.....	49
3.2.12 Chránené stromy.....	49
3.2.13 Jaskyne.....	50
3.3 Kvalita životného prostredia.....	50
3.3.1 Kvalita ovzdušia.....	50
3.3.2 Kvalita povrchových a podzemných vôd.....	50
3.3.3 Kultúrne a historické zdroje (pamiatky).....	50
3.3.4 Technické pamiatky regiónu.....	52
3.3.5 Hrady.....	53
3.3.6 Múzeá a kúrie.....	53
3.3.7 Cestovný ruch.....	53
3.4 Sekundárna ponuka cestovného ruchu.....	54
3.4.1 Náučné chodníky.....	54
3.4.2 Cyklistické trasy.....	55
3.4.3 Kúpalisko.....	56
3.4.4 Jazdecká turistika.....	56
3.4.5 Ubytovacie a stravovacie zariadenia.....	56
3.4.6 Informačné a kultúrno-osvetové zariadenia.....	59
3.5 SWOT analýza územia.....	59
4 PODMIENKY ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE.....	62
5 KONKRÉTNE NÁVRHY NA ROZVOJ CESTOVNÉHO RUCHU	
V OKRESE SOBRANCE.....	65
ZÁVER.....	68
ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK.....	68
ZOZNAM POUŽITÝCH TABULIEK.....	69
ZOZNAM POUŽITÝCH MÁP.....	69
ZOZNAM POUŽITÝCH GRAFOV.....	69
LITERATÚRA.....	70

ÚVOD

Sféra cestovného ruchu predstavuje v súčasnosti zaujímavú a pomerne lukratívnu časť hospodárskeho a sociálneho života, preto je o jeho rozvoj veľký záujem nielen zo strany štátnych inštitúcií, ale i regionálnych a miestnych štruktúr. Keďže konkurencia v danom smere v rámci Slovenska i zahraničia – v užšom chápaní medzi podnikateľskými subjektmi, pôsobiacimi v tejto oblasti, v širšom zábere medzi rôznymi destináciami či lokalitami – je dnes pomerne veľká, aktéri cestovného ruchu si plne uvedomujú, že živelnosť ich postupov je pomerne neefektívna a neprináša predstavované benefity. Dôležité je preto plánovanie, resp. strategický prístup, ktorý spomínaným subjektom pomôže nielen udržať sa na súčasnom, rýchle sa meniacom trhu cestovného ruchu, ale aj zvyšovať svoju konkurencieschopnosť.

Súčasťou plánovania je tiež vypracovanie dokumentov, týkajúcich sa koncepcie a rozvoja cestovného ruchu, resp. ich implementácia.

Takým dokumentom je aj táto stratégia rozvoja okresu Sobrance z pohľadu cestovného ruchu – analyzuje nedostatky i výhody daného regiónu v porovnaní s ostatnými regiónmi, resp. Slovenskom vo všeobecnosti, dáva tiež konkrétne návrhy, ako smerovať rozvoj tohto segmentu ekonomiky v rámci danej destinácie.

Dokument vychádza a zároveň nadväzuje na platnú legislatívu a rôzne strategické dokumenty na úrovni Európskej únie, štátu i regiónu.

V prostredí Európskej únie položila právny základ pre celoeurópsku politiku cestovného ruchu Lisabonská zmluva (nadobudla platnosť v decembri 2009) – má podporovať, koordinovať a dopĺňať aktivity členských štátov v danej oblasti.

Jednotlivé členské štáty, vrátane Slovenskej republiky, realizujú i vlastnú politiku cestovného ruchu, a to prostredníctvom legislatívy, schvaľovanej na celoštátnej i regionálnej úrovni. Legislatívny základ predstavuje Zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu. Danej oblasti sa týka aj Zákon č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja, Zákon č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov, Zákon č. 170/2018 Z. z. o zájazdoch, spojených službách cestovného ruchu a niektorých podmienkach podnikania v cestovnom ruchu, Zákon č. 513/1991 Z. z. (Obchodný zákonník), Zákon č. 455/1991 Z. z. o živnostenskom podnikaní, Zákon č. 40/1964 Z. z. (Občiansky zákonník) či Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach.

Problematikou cestovného ruchu sa z ústredných orgánov štátnej správy zaoberá predovšetkým Ministerstvo dopravy SR a Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, v rámci medzirezortnej spolupráce a špecifických oblastí cestovného ruchu

ide tiež o Ministerstvo kultúry SR, Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Ministerstvo životného prostredia SR, Ministerstvo hospodárstva SR alebo Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Dôležité postavenie má aj štátna rozpočtová organizácia Slovakia Travel.

Na regionálnej úrovni (územie Košického kraja) sa cestovným ruchom zaoberá krajská organizácia Košice Regiún Turizmus (zameriava sa na destinačný manažment pre regiún Košického kraja – konkrétne ide o marketing a rozvoj destinácie, resp. o vytváranie produktov cestovného ruchu) a oblastná organizácia Zemplínska oblastná organizácia cestovného ruchu (vznikla na podporu a propagáciu cestovného ruchu a na vytváranie podmienok rozvoja cestovného ruchu na území dolného Zemplína a Zemplínskej šíravy).

Záveru predkladanej stratégie majú iba analytický a odporúčací charakter – i napriek tomu veríme, že dokument sa stane relevantnou súčasťou plánovania v danej sfére v rámci regiúnu a istou mierou – takto nepriamo – prispeje k rozvoju oblasti ako relevantnej destinácie cestovného ruchu v rámci Slovenska.

1 KOŠICKÝ KRAJ

1.1 Úvod

Cestovný ruch predstavuje fenomén, ktorý sa radí medzi najdynamickejšie sa rozvíjajúce sféry v rámci ekonomiky. Aj v prípade Slovenska by mohlo ísť o sektor, ktorý by generoval ekonomický rast, isté riešenie problémov na regionálnej úrovni, resp. zamestnanosť. Zároveň treba konštatovať, že by nemalo ísť o chaotický systém, ale o detailne naplánovaný a dobre koordinovaný spôsob, ktorý pracuje s prirodzenými danosťami danej oblasti. Rovnako dôležitý je úzky, špecifický vzťah medzi návštevníkmi a miestnymi obyvateľmi – treba budovať ich vzájomne výhodný vzťah s perspektívou trvalého udržania rozvoja destinácie.

Pri trvalo udržateľnom rozvoji cestovného ruchu treba rešpektovať predovšetkým tri nosné záležitosti – environmentálnu, ekonomickú a sociálnu. Nejde teda len o ochranu prírodných zdrojov, ale aj o ekonomickú a sociálnu rovnováhu prostredia, kde sa rozvíja. Samozrejme, neoddeliteľnou súčasťou plánovania je i akceptovanie prognóz budúceho vývoja v danej oblasti.¹

1.2 Analýza cestovného ruchu Košického kraja

Rieši sa tu postavenie daného odvetvia, jeho vplyv na regionálny rozvoj a trendy.

Košický kraj sa rozprestiera v juhovýchodnej časti Slovenska. Ide o druhý najľudnatejší kraj Slovenska, kde žije vyše 780 000 obyvateľov (31. 12. 2021). V rámci rozlohy je Košický kraj štvrtým najväčším na Slovensku – má 6 754,5 km² a zaberá 13,8 % rozlohy krajiny. Hustota obyvateľstva je tu viac ako 115 obyvateľov na km², priemerná hustota obyvateľstva na Slovensku je vyše 111 obyvateľov na km².

Košický kraj má spoločné štátne hranice s dvoma susednými štátmi – na juhu s Maďarskom a na východe s Ukrajinou. Na severe hraničí s Prešovským krajom, na západe s Banskobystrickým krajom.

Mapa 1 – SAMOSPRÁVNE KRAJE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Zdroj: <https://www.e-polis.cz/clanek/samospravne-kraje-ako-zaklad-regionalnej-samospravy.html>

¹ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 5 – 6.

Kraj tvorí 11 okresov – Gelnica, Košice I, Košice II, Košice III, Košice IV, Košice – okolie, Michalovce, Rožňava, Sobrance, Spišská Nová Ves a Trebišov. Krajské mesto predstavujú Košice – s asi 229 000 obyvateľmi (31. 12. 2021) ide o druhé najväčšie mesto na Slovensku. V kraji je tiež dokopy 440 obcí – z nich je 17 miest, kde žije vyše 54 % obyvateľov kraja, teda kraj má vidiecky charakter.

Mapa 2 – FAREBNÉ VYZNAČENIE OKRESOV V KSK

Zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/Košický_kraj#/media/Slovenské_košické_samosprávne_kraj_Košice_Slovakia.png

Historicky ho tvoria štyri regióny – Spiš, Gemer, Abov a Zemplín, líšiace sa od seba tradíciami a zvykmi.

Mapa 3 – KOŠICKÝ KRAJ A JEHO ŠTYRI REGIÓNY

Zdroj: <https://www.geoportalsk.sk/home/administrativne-clenenie-kosickeho-samospravneho-kraja/>

Geograficky je to pomerne členitý kraj. Na západe sa nachádza Slovenské rudohorie (je tu vyšší potenciál na rozvoj zimných športov a horskej turistiky), najvyšší bod kraja predstavuje

vrch Stolica (1 476 m n. m.). Na východe je situované pohorie sopečného pôvodu Vihorlat, Slanské a Zemplínske vrchy. Medzi kotliny patria Košická, Hornádska a Rožňavská kotlina. Sú tu tiež významné zdroje geotermálnych vôd. Zalesnené oblasti horského a podhorského charakteru sa nachádzajú predovšetkým v severnej a juhozápadnej časti kraja. Okres Gelnica pritom patrí medzi najzalesnenejšie regióny v rámci Slovenska. Lužné lesy sa nachádzajú v juhovýchodných oblastiach. Situovaná je tu aj Východoslovenská nížina s najnižším bodom kraja i celého Slovenska (Klin nad Bodrogom, 94 m n. m.). Nadmorská výška celej Východoslovenskej nížiny sa pritom pohybuje medzi 150 – 200 m n. m., čím je oblasť vhodná najmä na poľnohospodárstvo, ovocinárstvo a vinohradníctvo (spomenúť možno oblasť Tokaj). Územie odvodňujú rieky Bodrog, Hornád, Slaná či Tisa. Z hospodárskeho i rekreačného hľadiska sú významné vodné plochy Zemplínska šírava, Ružín alebo Palcmanská Maša. Severné oblasti kraja sú chladnejšie, juhovýchodná časť môže zasahovať až do vnútrozemských subtrópov.

Samotné Košice boli najmä v minulosti významnou obchodnou križovatkou, ich geografická poloha stále zohráva dôležitú úlohu pri rozvoji kraja, teda aj cestovného ruchu.

Na území kraja sa nachádza aj 2 národné parky – Slovenský raj a Slovenský kras, je tu tiež 6 sprístupnených jaskýň, 2 chránené krajinné oblasti (Vihorlat a Latorica), 31 národných prírodných rezervácií, 43 prírodných rezervácií, 23 národných prírodných pamiatok a 25 prírodných pamiatok.

Košický kraj má i vyše 3 000 km označených turistických chodníkov a viac ako 1 000 km cykloturistických trás.

Priemysel kraja ovplyvňuje jeho geografická poloha aj náleziská surovín. Historicky silné zastúpenie má spracovateľský a strojársky priemysel. V kraji sa nachádzajú i energetické suroviny (ropa a zemný plyn). Potravinársky priemysel je situovaný hlavne na území dolného Zemplína. Dôležitý sa postupne stáva aj sektor informačných technológií.²

Využitie cestovného ruchu sa ponúka hlavne na územiach, ktoré nie sú priemyselne či poľnohospodársky silné a disponujú väčším podielom menej kvalifikovanej pracovnej sily.

Odvetvie cestovného ruchu postupne rástlo, pričom v krajinách OECD sa v priemere podieľalo 4,4 % na tvorbe HDP, 6,9 % na zamestnanosti, domáci cestovný ruch priemerne tvoril 75 % výdavkov na turizmus. Najnavštevovanejším makroregiónom sveta je Európa, a to vďaka svojej rozmanitosti a kultúrno-historickému a prírodnému dedičstvu (tvorí približne polovicu príchodov v cestovnom ruchu).

---

² Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 8 – 10.

V dôsledkom rastu odvetvia sa zvyšujú i nároky návštevníkov. Vo všeobecnosti sa ľudia odkláňajú od masového turizmu a väčší dôraz kladú na autenticitu zážitku. Mnoho návštevníkov tiež vyhľadáva ekologickejšie, udržateľné formy cestovania, resp. trávenia voľného času. Veľký potenciál majú predovšetkým vidiecke oblasti, a to vo forme poznávania lokálneho spôsobu života.

Trendom je on-line prostredie, personalizovaný marketing a zdieľaná ekonomika. Globalizácia a technologický vývoj tiež vyvíjajú tlak na menej rozvinuté regióny, aby sa vyrovnávali s očakávanou úrovňou služieb. Cestovný ruch predpokladá i udržateľný socioekonomický rozvoj. Medzi riziká zas patrí ekonomický, politický a bezpečnostný vývoj trhov, resp. zmena politiky štátov v danej oblasti (ide napr. o kúpeľníctvo). Opomenúť nemožno ani živelné katastrofy (záplavy, požiare, ekologické škody) alebo riziká globálneho charakteru (napr. pandémie).

Predpokladá sa, že odvetvie bude ďalej rásť, avšak s istými zmenami. Zvýšia sa nároky na hygienu a bezpečnosť, dôjde k posunu od zahraničného k väčšiemu podielu domáceho turizmu, vidieckeho turizmu a výletov do prírody.

Existujú aj isté faktory, ktoré bránia výraznejšiemu rozvoju Košického kraja. Nevyskytujú sa tu totiž veľké mestá, infraštruktúra nie je rozvinutá ani dostatočne kvalitná, v okolí sa nenachádzajú rozvinuté regióny (Poľsko, Maďarsko).

Východné Slovensko vo všeobecnosti trápí ekonomické a technologické zaostávanie, poddimenzované investície a horšia dopravná dostupnosť. Z 20 menej rozvinutých okresov Slovenska sa 6 nachádza práve v Košickom kraji (celé Slovensko má spolu 79 okresov).

Košický kraj je atraktívny zvlášť pre domáci turizmus (na tržbách z aktívneho turizmu, konkrétne na tržbách, plynúcich od zahraničných turistov, sa Košický kraj v roku 2019 podieľal čiastkou 3,75 %). Slováci v Košickom kraji v roku 2019 minuli za služby a aktivity, spojené s organizovaným cestovným ruchom, 3 milióny EUR, čo predstavuje takmer 16 % tržieb v rámci celého Slovenska (Košický kraj sa teda umiestňuje na tretom mieste po krajoch, kde sú najväčšími atraktivitami hlavné mesto a Tatry).³

Košický kraj má z pohľadu tržieb z cestovného ruchu dobrú východiskovú pozíciu – ide najmä o domáci turizmus. Pre svoju geografickú polohu je vhodný pre turistov z priľahlých krajín.

Jednou z foriem podpory rozvoja cestovného ruchu je finančná podpora, ďalšími sú napr. marketing alebo tvorba strategických koncepcií. Všetky uvedené formy podpory sa pritom realizujú na rôznych úrovniach. Štátny rozpočet podporuje cestovný ruch prostredníctvom

---

³ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 15.

rozpočtovej kapitoly Ministerstva dopravy a výstavby SR. Uvedené prostriedky však väčšinou neplynú na rozvojové aktivity. Rozvoja sa týkajú dotácie, zamerané na:

- propagáciu a marketing;
- dotácie pre organizácie cestovného ruchu (najväčší podiel);
- Slovakia.travel.

Výška podpory pre rok 2020 bola stanovená na 11 560 004,00 EUR.

Medzi finančnou podporou jednotlivých oblastí sú veľké rozdiely, čo potvrdzuje i veľký rozdiel medzi priemernou výškou dotácie (177 146 EUR) a strednou hodnotou dotácie (67 086 EUR). Oblastné organizácie cestovného ruchu, spadajúce do Košického kraja, nedosiahnu (s výnimkou Košice Turizmus) priemernú ani strednú hodnotu finančnej dotácie.⁴

Trendom posledných rokov je rast dotácií na podporu krajských alebo oblastných organizácií cestovného ruchu. Prostriedky tiež plynú na udržiavanie existujúcej a budovanie novej infraštruktúry (napr. cyklistickej infraštruktúry či turistického značenia) a na marketing. V porovnaní s ostatnými kraji vymedzil Košický kraj v roku 2020 na podporu cestovného ruchu najväčší podiel výdavkov (0,92 %, čo predstavovalo 1 951 000 EUR). Na dotačnú a účelovú podporu programu Terra Incognita bolo určených 840 000 EUR a na implementáciu tohto programu 163 000 EUR. Príspevok pre KOCR KRT bol na úrovni 790 000 EUR, v rámci Úradu KSK malo byť na aktivity cestovného ruchu využitých 158 000 EUR.

Najvyššie výnosy z vlastnej činnosti KOCR tvorí Košice Región Turizmus. Najväčší rozpočet má tiež Košice Región Turizmus, avšak najmä preto, že jeho súčasťou sú i prostriedky programu Terra Incognita, ktorého je KRT sprostredkovateľským orgánom a môžu byť použité pre cestovný ruch aj kultúru (bez nich je hodnota členského príspevku samosprávneho kraja podpriemerná).

Stupne financovania zo strany ministerstva aj zo strany krajov sa medzi jednotlivými územiami významne líšia. Košický kraj má v porovnaní s ostatnými kraji najnižšie dotácie, plynúce zo zákona o podpore cestovného ruchu. Podpora cestovného ruchu je relatívne vysoká iba vďaka dotačnému programu Terra Incognita. Výška dotácie ministerstva podľa zákona o podpore cestovného ruchu je v danom systéme financovania závislá od vybranej dane z ubytovania. Navýšenie je možné iba rozšírením počtu členov OOCR, zvýšením počtu prenocovaní alebo zvýšením dane z ubytovania.⁵

Pokiaľ budú v kraji priaznivé pracovné a životné podmienky, bude mať väčší podiel obyvateľov v ekonomicky aktívnom veku. Všeobecne odľív ekonomicky aktívneho

⁴ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 16 – 18.

⁵ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 18 – 23.

obyvateľstva ovplyvňujú najmä príležitosti na trhu práce. V Košickom kraji bola v roku 2020 najvyššia nezamestnanosť medzi obyvateľstvom s úplným stredným vzdelaním – spomedzi všetkých nezamestnaných to bolo takmer 47 %. Najmenej nezamestnaných bolo zas medzi vysokoškolsky vzdelaným obyvateľstvom. Občania so základným alebo s nižším vzdelaním sú často najímaní na príležitostné, pomocné či sezónne práce.

Na rozdiel od hodnôt za celú krajinu je Košický kraj viac národnostne diverzifikovaný. V roku 2020 sa k slovenskej národnosti hlásilo 74,5 % obyvateľstva (oproti 81,7 % za celé Slovensko), v kraji tiež žije väčší podiel maďarského a rómskeho obyvateľstva.⁶

Rozvoj cestovného ruchu má vplyv na rôzne aspekty kraja, funguje to i naopak – v zmysle prienikov aktivít, ktoré môžu pôsobiť synergicky. Preto je dôležité hľadať pri organizácii cestovného ruchu prieniky s ďalšími podporovanými oblasťami. Najviac sa ponúka napr. doprava, kultúra, vzdelávanie alebo šport. Výdavky na tieto časti rozpočtu môžu byť vyššie, než v prípade programu cestovného ruchu samotného.

Najvýznamnejším prínosom cestovného ruchu je potenciál multiplikačného efektu. Rozvoj turizmu má za cieľ nielen zvýšiť atraktivitu oblasti pre návštevníkov, ale najmä rozvoj oblasti ako miesta pre život. Ak prosperujú iné oblasti rozvoja kraja, potom to môže mať i veľmi pozitívny vplyv na turizmus. V prípade programov na podporu cyklistickej infraštruktúry a dopravy je celkovo vhodné komunikovať napr. priority, trasy a časový horizont s príslušnými odborníkmi a inštitúciami. Kultúra tiež môže prilákať nových návštevníkov, keď bude reagovať napr. na trend autenticity. Rovnako tak dôraz na zabezpečenie kvalitného jazykového vzdelania pre pracovníkov v cestovnom ruchu je kľúčový pre úspech pri medzinárodných návštevníkoch.

Aj výrazné zameranie kraja na priemyselné odvetvia by sa mohlo viac premietnuť do ponuky atraktivít kraja. Vzhľadom na stúpajúcu obľubu priemyselnej turistiky sa ponúka preskúmanie možnosti spolupráce medzi organizáciami destinačného manažmentu a priemyselnými podnikmi, ktoré v kraji pôsobia. Najmä priemyselné podniky s dlhou históriou bývajú veľmi populárnymi atrakciami priemyselnej turistiky (exkurzie).

Environmentálne otázky sa stále viac dostávajú do popredia záujmu strategických dokumentov a projektov, hoci veľký dôraz je smerovaný najmä na hospodársky rozvoj územia, zamestnanosť, dopravu, vzdelávanie či sociálnu súdržnosť, teda trvalé zvyšovanie životnej úrovne obyvateľov. Udržiavanie a ochrana kvalitného životného prostredia je pre Košický kraj taktiež nástrojom na upevnenie krajskej identity. Územie kraja bolo v minulosti

---

⁶ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 23 – 26.

extenzívne priemyselne využívané, čo je na krajine viditeľné dodnes. Od roku 2001 však celková produkcia tuhých emisií na Slovensku klesla viac ako 7-krát.

Ako špecifické ciele boli vytýčené nasledujúce:

- budovanie technickej a sociálnej infraštruktúry (okrem dopravy aj skvalitňovanie energetických a komunikačných sietí, sociálnych a zdravotných služieb);
- zlepšenie kvality povrchových a podzemných vôd (aj zadržiavanie vody v krajine a hospodárenie s vodou v intraviláne obcí);
- zvýšenie kvality ovzdušia (napr. využívaním obnoviteľných zdrojov energie);
- zvýšenie objemu materiálového zhodnocovania odpadov (dobudovanie siete zberných dvorov, recyklácia odpadu, environmentálna výchova na školách);
- uchovanie, ochrana a zveľaďovanie prírodného dedičstva (podpora biologickej rozmanitosti prírody, zvýšenie hodnoty krajiny).

Skvalitňovanie životného prostredia a zvyšovanie odolnosti krajiny a sídel voči klimatickým zmenám by tak mali byť jednou z prioritných oblastí záujmu aj pre cestovný ruch. Výber destinácie návštevníka bude totiž v budúcnosti stále viac ovplyvňovať práve mikroklíma lokality. Destinácie môžu využiť zvyšujúci sa záujem spoločnosti o environmentálne otázky a znižovanie dopadov klimatických zmien. Potenciál organizácií cestovného ruchu ako inštitúcií rozvoja konkrétneho územia môže byť v tomto smere využitý pre zvyšovanie dôležitosti skvalitňovania environmentálneho prostredia, teda i presadzovania aktivít a projektov, podporujúcich kvalitu životného prostredia a adaptáciu na klimatické zmeny. Súčasne môžu budovať značku svojho územia nielen ako priemyselného, ale aj environmentálne zodpovedného s ponukou ekologicky a environmentálne zameraných produktov.⁷

Košický kraj sa považuje za menej rozvinutý, navyše je obklopený menej rozvinutými územiaми na Slovensku alebo za hranicami, teda sa musí vysporiadať s ekonomickými a sociálnymi problémami, ktoré s rozvinutosťou kraja a priľahlých území súvisia. Košický kraj má niekoľko špecifik v rámci Slovenska – ide o národnostnú diverzitu a priemyselné zameranie kraja. Jedným z možných smerov rozvoja autentického cestovného ruchu je tak nadviazovanie spolupráce napr. s rómskymi komunitnými centrami, čiže môže prispievať i k zvýšeniu participácie obyvateľov marginalizovaných rómskych komunít. Ďalej je možné sprístupniť viac priemyselných podnikov s ponukou aktivít priemyselnej turistiky. Ďalšou možnosťou pre synergický efekt v rámci daného odvetvia je hľadanie prienikov s ďalšími,

---

⁷ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 27 – 31.

finančne podporovanými projektmi – ide napr. o výstavbu infraštruktúry, zvyšovanie jazykovej kompetencie obyvateľov či podporu kultúry.⁸

Medzi hlavné body Stratégie rozvoja trvalo udržateľného cestovného ruchu do roku 2030 sú zaradené nasledujúce:

- **partnerstvo** (dokument akcentuje potrebu rozvíjania partnerskej spolupráce najmä v priereзовých činnostiach);
- **produkt** (dokument rozlišuje ako dôležitú súčasť efektívnej stratégie skvalitňovanie produktov cestovného ruchu za aktívnej spolupráce medzi aktérmi);
- **prezentácia** (jednotná prezentácia Slovenska a budovanie značky SLOVENSKO patrí medzi ďalšie ciele, ktoré boli vytýčené ako hlavné pre nasledujúce desaťročie);
- **profesionalita** (v zmysle vytvárania dobrých podmienok pre absolventov a ich postavenia na trhu práce).

Vymedzené boli tiež 2 mikroregióny pre mestský udržateľný rozvoj – Košice a okolie a Michalovce a okolie.⁹

Víziou pre rozvoj do roku 2030 je byť sociálnejší, zelenší, inteligentnejší a pracovne atraktívnejší. Hlavná pozornosť tak smeruje k sociálnej, environmentálnej a ekonomickej problematike.

Dlhodobými problémami KSK sú:

- technická infraštruktúra v obciach;
- dobudovanie a rekonštrukcia cestnej infraštruktúry;
- eliminácia negatívnych environmentálnych dopadov na životné prostredie;
- obnova verejných a verejnoprospešných budov;
- nerovnosti medzi majoritou a minoritami obyvateľstva;
- odliv vysokokvalifikovaných ľudských zdrojov;
- nedostatočne využívaný inovačný ekosystém.

V súvislosti s cestovným ruchom sa hovorí aj o rozvoji vodnej turistiky (v oblastiach Slaná, Izra, Byšta či Hornád) a o zameraní na filmový cestovný ruch (oblasti Slovenský kras, Spišský hrad alebo Slovenský raj). Cezhraničné partnerstvo v oblasti cestovného ruchu je v prípade Košického kraja pevné najmä v oblasti Tokaja, kde spolupráca spája slovenskú a maďarskú časť oblasti.

Projekty s cieľom zvýšiť atraktivnosť pohraničných oblastí a podporiť cezhraničnú spoluprácu:

---

⁸ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 31.

⁹ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 32.

- **projekt EcoVeloTour** (zameraný na ekoturistiku a budovanie cyklistickej infraštruktúry; v rámci Košického kraja by mali vzniknúť na trase EuroVelo 11 tri Bike and Rest odpočívadlá, projekt zahŕňa i obnovovanie cyklistického značenia a sčítavače cyklistov);

- **projekt BirdTour** je zameraný na ekoturizmus a rozvoj prírodného dedičstva (jeho hlavnou náplňou je sprostredkovať tzv. bird-watching; v Košickom kraji je projekt zameraný na tieto lokality: oblasť Natura 2000 – Senianske rybníky, CHVÚ Medzibodrožie, Ondavská vrchovina a Slanské vrchy);

- **projekt 52 zážitkov** v Karpatskom regióne má za úlohu podporiť miestne zvyky a tradície a prezentovať ich, čo prispieva k diverzifikácii ponuky cestovného ruchu;

- **projekt ABAKE** spája Košický kraj a Abovský región v oblasti koncepčného marketingu a nadviazania spolupráce pre rozvoj turizmu v týchto dvoch prihraničných oblastiach;

- **projekt Nyke** sa zameriava na rozvoj a využívanie moderných propagačných nástrojov, aby destinačné organizácie v slovensko-maďarskom pohraničí zvyšovali svoju konkurencieschopnosť na trhu cestovného ruchu.

Na národnej úrovni sa spolupráca Košického kraja zameriava na susedné kraje – Prešovský a Banskobystrický kraj.

V tomto smere funguje Zemplínska OOCR, spolupracujúca s OOCR Horný Zemplín a Horný Šariš. Spolupráca s horným Zemplínom však bola doteraz obmedzená. Do budúcnosti je cieľom vytvorenie propagačnej kampane, zjednocujúcej tieto dve oblasti. Regionálna úroveň spolupráce predstavuje partnerstvo medzi KSK, KOCR Košice Región Turizmus a jednotlivými organizáciami.¹⁰

Dopyt po cestovnom ruchu v Košickom kraji je dlhodobo optimistický a niekoľko rokov stabilne rastie, rovnako tak dopyt po cestovnom ruchu na celom Slovensku. Každoročne návštevníci prinesú do Košického kraja okolo 30 miliónov EUR, pričom ide len o priame tržby z cestovného ruchu, teda najmä z ubytovania. Napriek tomu relatívny podiel počtu návštevníkov Košického kraja v porovnaní so SR klesá.

Destinácie návštevníkov Košického kraja sú dlhodobo rovnaké. Väčšinu dopytu po cestovnom ruchu v Košickom kraji spoločne pokrýva len niekoľko okresov – Košice, Spišská Nová Ves a Michalovce (dohromady sa tu ročne ubytujú až štyri pätiny všetkých návštevníkov kraja). Podľa záujmu návštevníkov o ubytovacie služby možno rozlíšiť tri významné prírodné destinácie v kraji – vodná nádrž Zemplínska šírava, Spišský hrad a Národný park Slovenský raj, resp. mesto Košice.

---

¹⁰ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 33 – 38.

Veľký prepad zaznamenal okres Sobrance – ide o najmenej navštevovanú lokalitu v rámci Košického kraja.

V porovnaní s ostatnými regiónmi sú v Košickom kraji ubytovacie kapacity relatívne vyššie v pomere k počtu návštevníkov, ktorí v týchto ubytovacích zariadeniach prespávajú. Dôvodom je i sezónnosť cestovného ruchu, keď väčší počet návštevníkov prichádza v určitú časť roka (v lete na Zemplínsku šíravu, v lete alebo zime do Slovenského raja), po zvyšok roka sú kapacity využité menej. Najviac lôžok sa pritom nachádza v okrese Michalovce, v Košiciach a okrese Spišská Nová Ves.¹¹

Košický kraj je primárne destináciou pre domácich turistov. Slováci sem prichádzajú najčastejšie zo susedného Prešovského kraja a z Bratislavského kraja. Podiel zahraničných návštevníkov tvorí 35 % zo všetkých turistov (predovšetkým ide o krajiny, susediace so Slovenskou republikou – najviac návštevníkov sem prichádza z Česka, ďalej Poľska, Maďarska, Nemecka a Ukrajiny, z mimoeurópskych krajín patria k hlavným zdrojovým krajinám Spojené štáty, Izrael či Japonsko).¹²

---

¹¹ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 38 – 43.

¹² Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027, s. 43 – 44.

2 DOLNÝ ZEMPLÍN

2.1 Analytická časť

Mapa 4 – MAPA DOLNÉHO ZEMPLÍNA A JEHO OKRESY

Zdroj: <https://faunaflora-dolnyzemplin.webnode.sk/o-regione/charakteristika-regionu/>

Región dolného Zemplína je vymedzený územím okresov Michalovce, Sobrance a Trebišov, vrátane katastra mesta Strážske.

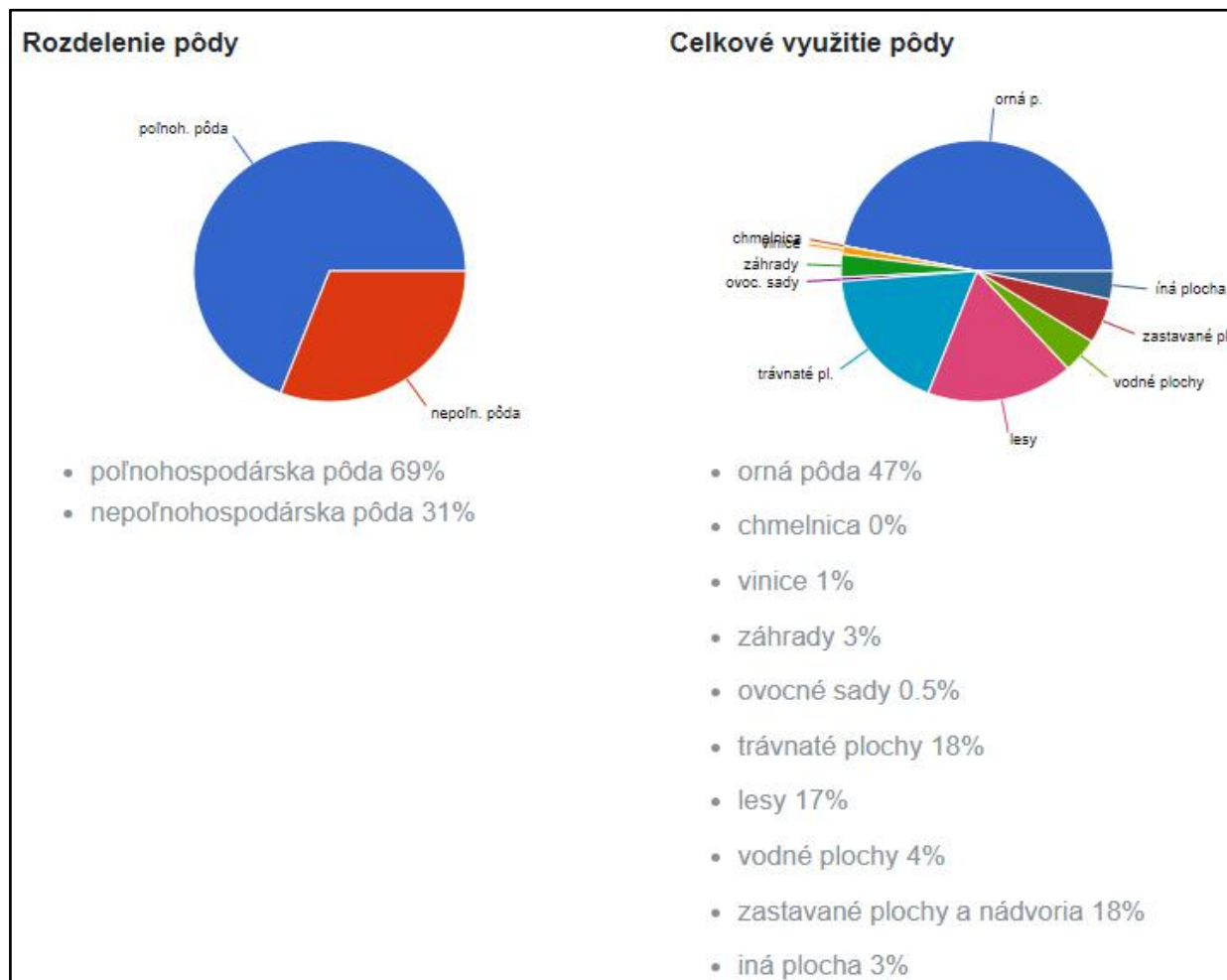
Pri danom vymedzení boli do úvahy brané nasledujúce hľadiská či kritériá:

- podobnosť prírodných a vytvorených podmienok;
- prírodno-geografické hranice;
- historické vymedzenie územia;
- spoločný vývoj;
- analogické funkcie;
- určitá minimálna veľkosť územia;
- vnútorné väzby v rámci regiónu;
- predpoklad stotožnenia sa miestnych aktérov s regiónom;
- spoločný prístup a infraštruktúra;
- spoločná ponuka cestovného ruchu.

Z celkovej výmery Košického samosprávneho kraja – 675 400 ha – územie dolného Zemplína predstavuje takmer 40 % – ide o plochu 260 610 ha (182 132 ha predstavuje poľnohospodárska pôda, 80 941 ha nepoľnohospodárska pôda, lesné pozemky tvoria vyše 17 %, vodné plochy viac ako 4 %).

Graf 1 – DOLNÝ ZEMPLÍN – Rozdelenie pôdy a jej celkové využitie

Zdroj: <https://slovenskovkocke.sk/dolny-zemplin>

Oblasť dolného Zemplína tvorí južná časť historického regiónu Zemplín, ktorá administratívne patrí do Košického samosprávneho kraja (jeho severná časť – horný Zemplín – prislúcha do Prešovského samosprávneho kraja).

Na dolnom Zemplíne žije vyše 234 392 obyvateľov, čo predstavuje viac ako 30 % podiel na celkovom počte obyvateľov Košického kraja. Ženy v regióne majú v percentuálnom vyjadrení miernu prevahu (51 %). Hustota obyvateľstva tu predstavuje vyše 90 obyvateľov/km².

Najvyšší počet obcí (82) sa nachádza v trebišovskom okrese (sú tu i mestá Čierna nad Tisou, Kráľovský Chlmec a Sečovce). Michalovský okres tvorí 78 obcí, a to vrátane miest Michalovce, Strážske a Veľké Kapušany. Najvýchodnejším a zároveň najmenším okresom so 46 dedinami a 1 mestom je okres Sobrance.

V okresoch dolného Zemplína je stále pomerne vysoká nezamestnanosť. Najviac nezamestnaných je spomedzi vyučených ľudí a ľudí so základným vzdelaním. Pomerne

vysoké percento tvoria i dlhodobo nezamestnaní, pri ktorých hrozí riziko straty pracovných návykov.

Na území regiónu pôsobia rôzne stredné školy – ide o odborné školy a gymnáziá, ako aj pobočka vysokej školy.

Región je napojený na medzinárodné cestné ťahy (E 50) smerom na Ukrajinu. Základná cestná sieť takmer pravidelne pokrýva územie regiónu. Plánuje sa i diaľnica D1 (Bidovce – Vyšné Nemecké).

V smere sever – juh tvoria nadradenú sieť cesty I 18 (Michalovce – Strážske) a I 74 (Strážske – Humenné).

Región priamo susedí s územiaми Maďarska a Ukrajiny, s ktorými je prepojený cestnými hraničnými priechodmi (Slovenské Nové mesto, Užhorod, Slemence). Dostupné sú i krajské mestá Košice a Prešov, ako aj medzinárodné letisko v Košiciach (k dispozícii sú i malé letiská).

Z Košíc do Slovenského Nového Mesta a Čiernej nad Tisou vedie elektrifikovaná železničná trať, je tu aj širokorozchodná trať Užhorod – Maťovce – Haniska pri Košiciach (služi na prepravu surovín). Doteraz neelektrifikovaný úsek železničnej trate Bánovce nad Ondavou – Humenné bude v nasledujúcich mesiacoch elektrifikovaný. Zo Strážskeho vedie železničná trať smerom na Vranov nad Topľou a Prešov.

Cestovný ruch na území dolného Zemplína je v súčasnosti rozvinutý hlavne v mestských aglomeráciách (Michalovce, Sobrance, Trebišov, Veľké Kapušany, Sečovce, Strážske, Kráľovský Chlmec) a prírodných centrách cestovného ruchu (Zemplínska šírava, Vinianske jazero, Morské oko a okolie, Tokajská oblasť, Medzibodrožie a Použie).

Dolný Zemplín má špecifickú geografickú polohu. Je súčasťou vnútorného schengenského priestoru, hranica s Ukrajinou tvorí vonkajšiu schengenskú hranicu. Územím prechádzajú dôležité komunikačné tepny medzi Európskou úniou a Ukrajinou. Vybudovanie pestrejšej produktovej ponuky turistických služieb vytvára príležitosť na zdržanie turistov v regióne. Oproti tomu mnoho návštevníkov vníma teritórium východného Slovenska ako neznáme a pomerne vzdialené (neprepojenosť s cestnou sieťou nadradeného charakteru, vedúcou zo západu krajiny).

Atraktívna je tu predovšetkým ponuka rekreácie pri vode a vínný turizmus, čiastočne sa rozvíja kúpeľníctvo (ThermalPark Šírava). Istú konkurenciu predstavuje rekreačná oblasť Domaša (horný Zemplín), okrajovo Sninské rybníky, jazero Bukovec a vodná priehrada Ružín pri Košiciach; v rámci celého Slovenska ide predovšetkým o Oravskú priehradu, Liptovskú

Maru a Senecké jazera. Zaostáva dĺžka cyklotrás, formy prírodného a kultúrneho turizmu sú porovnateľné.

Z analýzy návštevníkov dolného Zemplína vyplýva, že rozhodujúci podiel na turistickom ruchu tvorí pobyt pri vode, prírodný a kultúrny turizmus. Zvláštnu skupinu tvoria domáci a zahraniční návštevníci Tokajskej vínnej oblasti.

Podľa prieskumov dominujú slovenskí návštevníci regiónu s trvalým pobytom do vzdialenosti približne 100 km, potom sú to organizované slovenské skupiny zo vzdialenejších regiónov a organizované skupiny zo zahraničia, menej častí sú slovenskí návštevníci zo vzdialenejších regiónov a organizované slovenské záujmové skupiny, resp. organizované záujmové skupiny zo zahraničia.

Povrch regiónu dolný Zemplín je z prevažnej časti tvorený Východoslovenskou nížinou (severovýchodným výbežkom Veľkej dunajskej kotliny), na jej okrajoch (na západe a severe) vystupujú vulkanické pohoria Slanských a Vihorlatských vrchov. Južná a centrálna časť Východoslovenskej nížiny je tvorená Východoslovenskou rovinou (nadmorská výška od 94 do 300 m n. m.), prechodným stupňom Východoslovenskej nížiny do vysočín je Východoslovenská pahorkatina (nadmorská výška do 300 m n. m.). Slanské a Vihorlatské vrchy patria k stredným vysočinám, k vyšším vrchovinám až nižším hornatinám (nadmorské výšky do 1 500 m n. m.). Nadmorská výška v regióne dolného Zemplína sa pritom pohybuje od 93,7 m n. m. (Bodrog pri obci Klin nad Bodrogom – najnižšie položené miesto na Slovensku) až do 1 076 m n. m. (Vihorlat).

Región je zaujímavý i z hľadiska geologickej stavby. Na jeho stavbe sa podieľajú tektonické jednotky od najstarších hornín na Slovensku (prekambrium) až po najmladšie, teda štvrtohorné (kvartérne) viate piesky (eolické sedimenty) Východoslovenskej roviny. Potrebne je spomenúť i skameneliny v karbónskych horninách, bradlové pásmo, výskyt vihorlatitu a teluronevskitu, výskyt minerálov topás či korund, výskyt vulkanických skiel (obsidiánu a perlitu), výskyt achátov a chalcedónov či piesočné duny. Príťažlivé sú mineralogické lokality (Byšta, Kuzmice, Morské oko, Vechec), a to najmä pre skupiny zberateľov minerálov. Nachádzajú sa tu i pamiatky po dávnej baníckej činnosti. Územie Zemplínskych vrchov je zaujímavé aj z pohľadu unikátnej teplomilnej flóry a fauny. Opomenúť nemožno ani bohaté zastúpenie ľudovej architektúry a dávnu tradíciu pestovania viniča.

Región dolného Zemplína patrí do troch hlavných klimatických oblastí. Priemerné ročné množstvo zrážok dosahuje hodnotu od menej ako 550 mm v okolí Trebišova cez 550 – 600 mm v južnej a juhovýchodnej časti nížiny a v oblasti pahorkatiny až po viac ako 700 mm v pohorí Vihorlat a v južnej časti Slanských vrchov, maximum zrážok spadne vo vrcholových

partiách Vihorlatu (toto množstvo dosahuje až do 1 200 mm). Klimatické pomery rovinatej časti dolného Zemplína sú typickou teplou oblasťou, kde sa už začína uplatňovať kontinentálne podnebie.

Vodná sieť dolného Zemplína má typickú dendriticko-vejárovitú štruktúru; je charakteristická prítomnosťou dolných tokov viacerých väčších riek, ktoré pramenia mimo regiónu v oblasti horného Zemplína a Šariša, resp. Zakarpattia a patria do povodia Bodrogu. Tieto rieky sú typické snehovo-dažďovým režimom, charakteristickým pre nížinné rieky. Väčšie rieky sú splavné pre športové a turistické lode s obmedzením pri nízkom stave vody. Najvýznamnejším vodným tokom v oblasti je Tisa, ktorá sa územia Slovenska dotýka iba v juhovýchodnej časti regiónu v dĺžke približne 5 km (ide o hraničnú rieku s Ukrajinou). Pramení vo Východných Karpatoch (Zakarpatská oblasť Ukrajiny) a ústí do Dunaja vo Vojvodine (Srbsko). Hlavný tok povodia – Bodrog – vzniká spojením Latorice a Ondavy pri obci Zemplín a vlieva sa do Tisy pri meste Tokaj v Maďarsku. Bodrog je po celej svojej dĺžke (od obce Zemplín až po jeho výtok z územia Slovenska) splavný – využíva sa hlavne pre nákladnú dopravu, osobná doprava sa vykonáva len príležitostne.

Významným fenoménom oblasti sú tiež prírodné a umelé nádrže stojatých vôd (jazerá a priehradý). Z prírodných jazier je potrebné spomenúť Morské oko pod Vihorlatom v okrese Sobrance a jazero Izra na úpäti Slanských vrchov. V oblasti Východoslovenskej roviny sa vyskytujú viaceré riečne jazerá – mŕtve ramená riek Tisa, Bodrog, Latorica a Uh (pokiaľ nie sú súčasťou chránených oblastí, využívajú sa aj ako prírodné kúpaliská, prípadne na účely rybolovu). Z umelých nádrží je potrebné spomenúť Zemplínsku šíravu, Vinianske jazero a rybníky v Sennom. Najmä Zemplínska šírava má národný, perspektívne i medzinárodný význam. V poslednom období bol v blízkosti rybníkov v Sennom vybudovaný náučný chodník (Senné – Iňačovce) a veže na pozorovanie vodného vtáctva.

Z údajov o využiteľnosti zdrojov podzemných vôd možno konštatovať, že sú využívané na zásobovanie pitnou vodou. Aktuálna je i výstavba skupinových vodovodov a kanalizačnej siete z dôvodu prevencie znečisťovania podzemných vôd.

V regióne dolného Zemplína nie sú zdroje minerálnych vôd komerčne využívané. Registrovaných je tu viacero prameňov minerálnej vody, ktoré majú zväčša charakter prostých minerálnych vôd. Výnimku tvoria iba lokality Byšta – kúpele a Sobrancecké kúpele. V okrese Michalovce sa dajú využiť vodné pramene v Lesnom a Jovse, v sobranskom okrese pramene v Jenkovciach, Nižnom Nemeckom a vo Svätuší, v trebišovskom okrese je takto možné využiť pramene pri Kuzmiciach, Michal'anoch, Slivníku a pri Veľ'atoch.

Z výsledkov dlhoročného vyhľadávania ložísk plynu a ropy, realizovaného vrtným prieskumom Východoslovenskej nížiny, boli zostavené špeciálne mapy. Podľa nich je oblasť Východoslovenskej nížiny po Podunajskej nížine druhou najperspektívnejšou oblasťou Slovenska pre využitie geotermálnej energie.

Aj keď je väčšina regiónu dolného Zemplína antropogénne výrazne ovplyvnenou kultúrnou krajinou, v niektorých jeho oblastiach sa zachovali prvky krajiny, iba veľmi málo ovplyvnené až takmer neovplyvnené ľudskou činnosťou.

V regióne sa nachádzajú i dve menšie vinohradnícke oblasti – Východoslovenská a Tokajská. Východoslovenská vinohradnícka oblasť sa delí na Michalovský, Sobranský a Kráľovskochlmecký vinohradnícky rajón. Tokajská vinohradnícka oblasť je zo slovenských oblastí najmenšia – unikátna je však hlavne v európskom kontexte.

Na území regiónu sa nachádzajú i kultúrne pamiatky, ktoré majú charakter sakrálnej aj profánnej architektúry. Ide o zvyšky hradísk, hradov alebo hrádkov (je tu potenciál budovania náučných chodníkov, informačných panelov a iných atrakcií), kaštiele a kúrie, kostoly, chrámy, kaplnky (pohrebne) a kláštory (fenoménom sú najmä drevené chrámy v Ruskej Bystrej a Inovciach) či pamiatky po židovskej komunite (synagógy, židovské cintoríny). Obísť nemožno ani obytné ľudové domy, parky s cudzokrajnými drevinami, pamiatkové zóny a chránené objekty, múzeá, hvezdáreň, technické pamiatky, galérie. Známe sú i náučné chodníky Remetské Hámre – Morské oko, Morské oko – Sninský kameň – Sninské rybníky, Lesnícky náučný chodník v Sobraneckých kúpeľoch či náučný chodník Vtáčím rajom pri Iňačovciach a Sennom. Región dolného Zemplína je ideálnou oblasťou aj pre rozvoj cykloturistiky, zvlášť pre menej zdatných cyklistov. Ide o využiteľnosť ciest nižších kategórií či protipovodňových hrádzí so spevnenou korunou. Výzvou je prepojenie cyklociest na území dolného a horného Zemplína. Dôležitú úlohu pritom zohrávajú turistické informačné centrá, cestovné kancelárie a agentúry.

Hustá je najmä sieť turistických značkovaných chodníkov. Zaujímavým sa javí aj využitie potenciálu tunajších riek na vodnú turistiku (splavnosť je totiž ovplyvnená výškou vodnej hladiny, pre pravidelnú vodnú turistiku sa využíva iba rieka Bodrog). V regióne je tiež sieť kúpalísk. Veľký potenciál je v jazdeckej turistike, resp. v športovom jazdení (jazdecké školy, kondičné jazdenie, hipoterapia).

Ubytovacie a stravovacie zariadenia sú v regióne dolného Zemplína rozložené nerovnomerne. Vo východnej časti (okres Sobrance) je totiž nedostatok ubytovacích a stravovacích zariadení.

3 OKRES SOBRANCE

3.1 Analytická časť

3.1.1 Analýza hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu

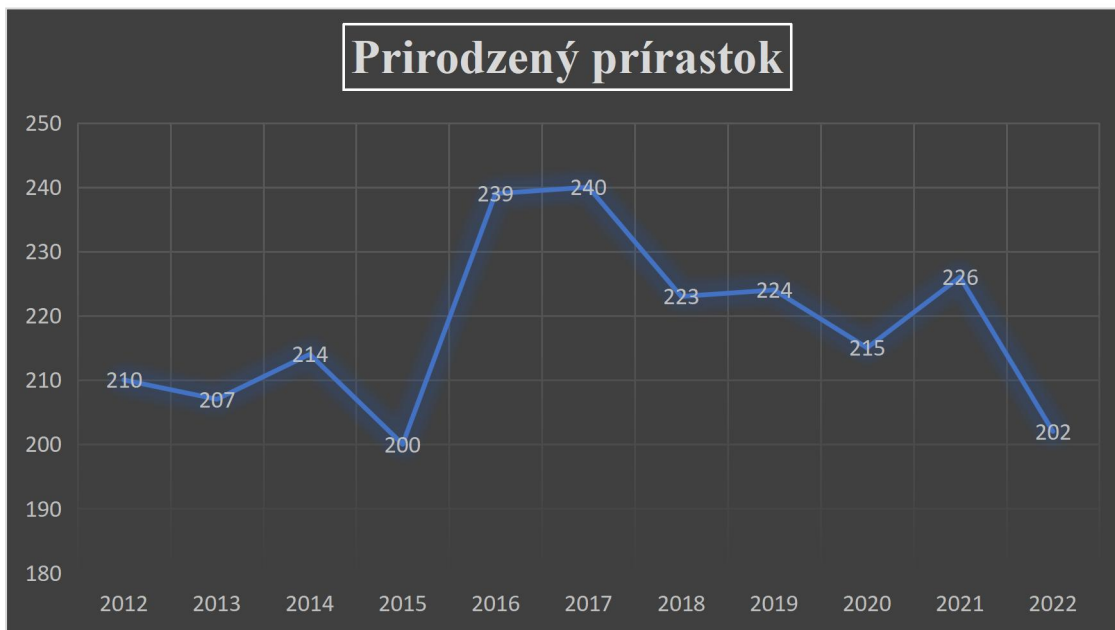
3.1.1.1 Demografická štruktúra

Okres Sobrance patrí z hľadiska počtu obyvateľov (22 380) k najmenším okresom Košického kraja. Z celkového počtu obyvateľstva kraja žije v okrese Sobrance 2,84 % obyvateľov.

Z dlhodobého hľadiska má vývoj počtu obyvateľov v okrese klesajúci trend. Rovnako z hľadiska prirodzeného prírastku je badateľný negatívny vývoj.

V dôsledku toho možno konštatovať, že pôrodnosť na tomto území je dlhodobo nižšia, ako úmrtnosť. Okres je štvrtý v poradí s najnižším priemerným vekom obyvateľstva (41,1) v rámci okresov Košického kraja.

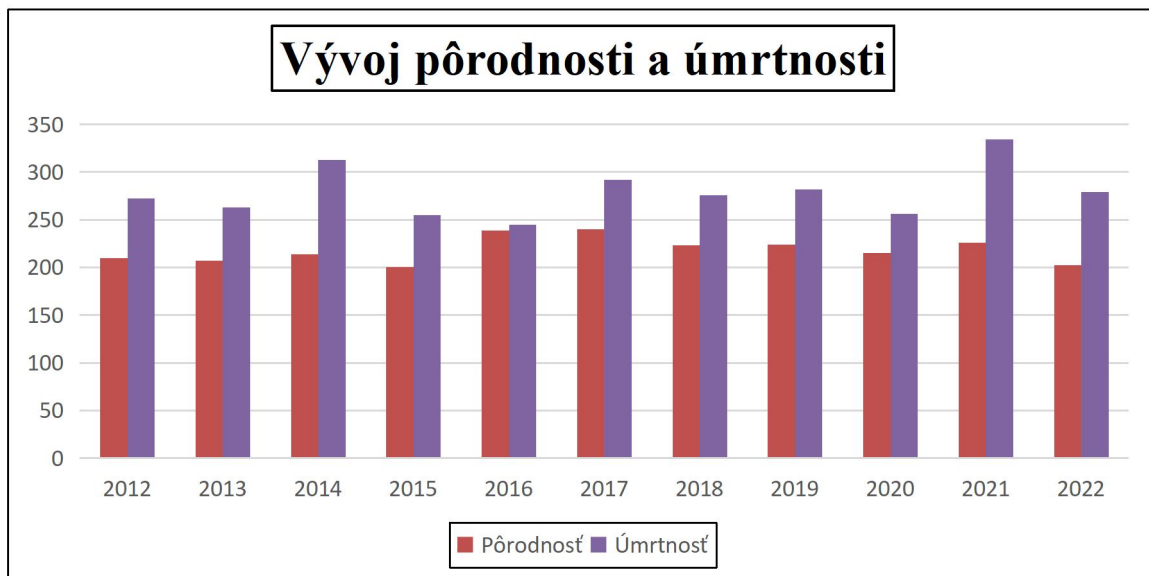
Graf 2 – Prirodzený prírastok obyvateľstva

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7106rr/v_om7106rr_00_00_00_sk

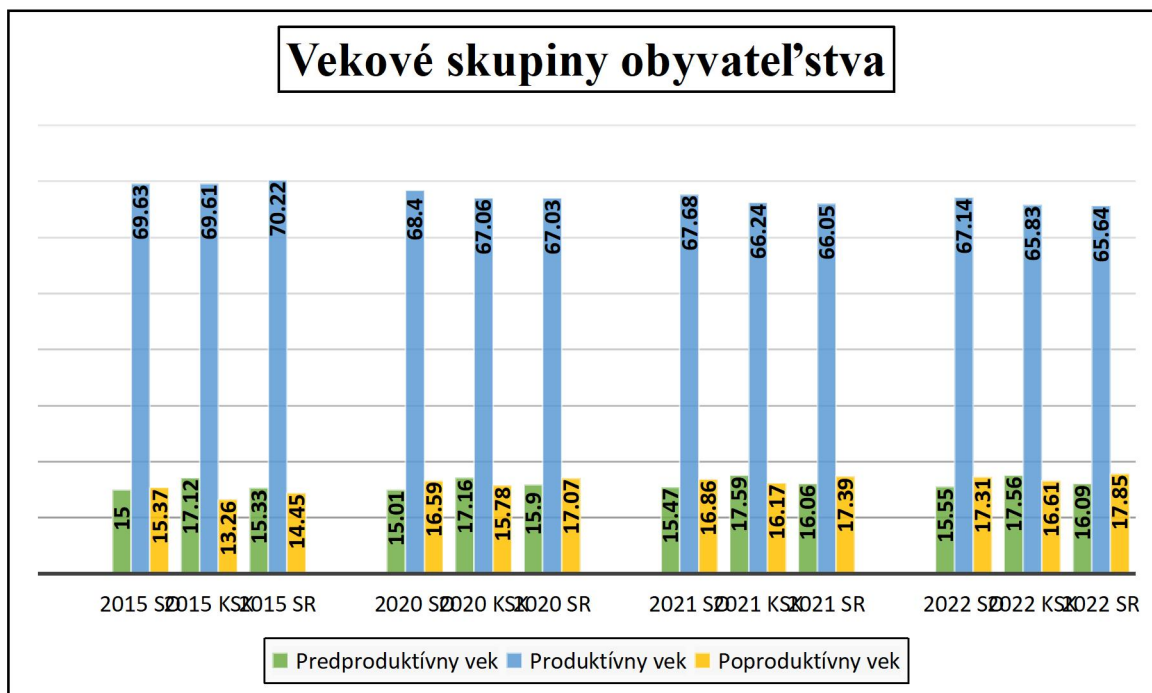
Hoci sa hodnota indexu starnutia dlhodobo zvyšuje, okres Sobrance je spomedzi okresov Košického kraja štvrtým okresom s najnižším percentuálnym podielom osôb v predproduktívnom veku (15 %), teda nepatrí medzi okresy Slovenska s vysokým podielom osôb v predproduktívnom veku. Rovnako ide o jeden zo štyroch okresov s najvyšším podielom osôb v poproduktívnom veku v rámci kraja.

Graf 3 – Vývoj pôrodnosti a úmrtnosti v okrese

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7034rr/v_om7034rr_00_00_00_sk

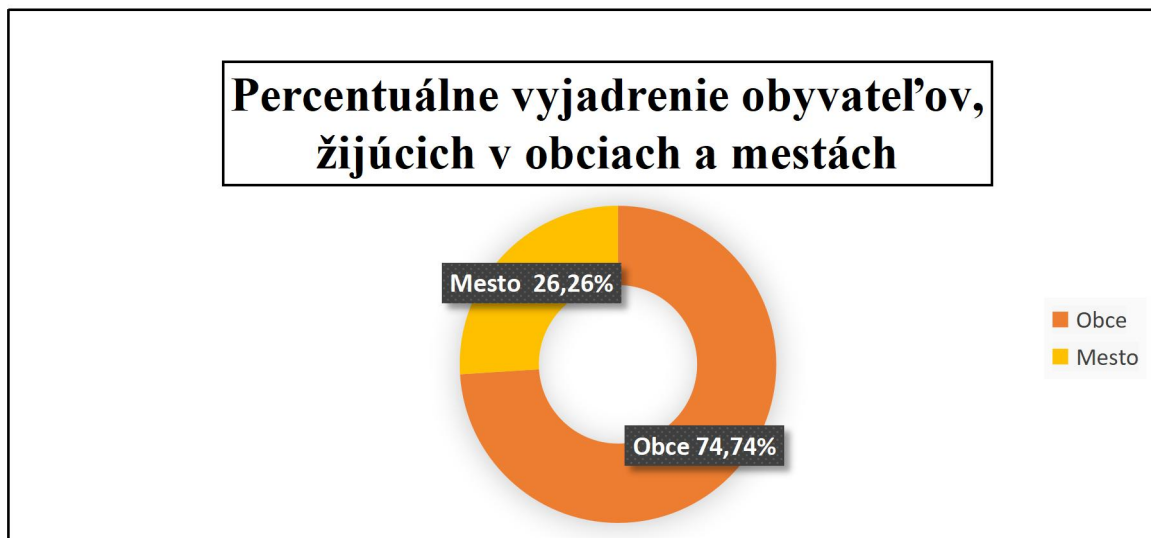
Graf 4 – Vekové zloženie obyvateľstva

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7005rr/v_om7005rr_00_00_00_sk

Územie okresu zahŕňa 39 obcí s počtom obyvateľov nižším než 499, čo tvorí 78,72 % z celkového počtu obcí, 6 obcí má počet obyvateľov od 500 do 999, 1 obec je s počtom obyvateľov v rozmedzí 1 000 – 3 499, nachádza sa tu i okresné mesto Sobrance. Región je teda tvorený poväčšine vidieckou oblasťou.

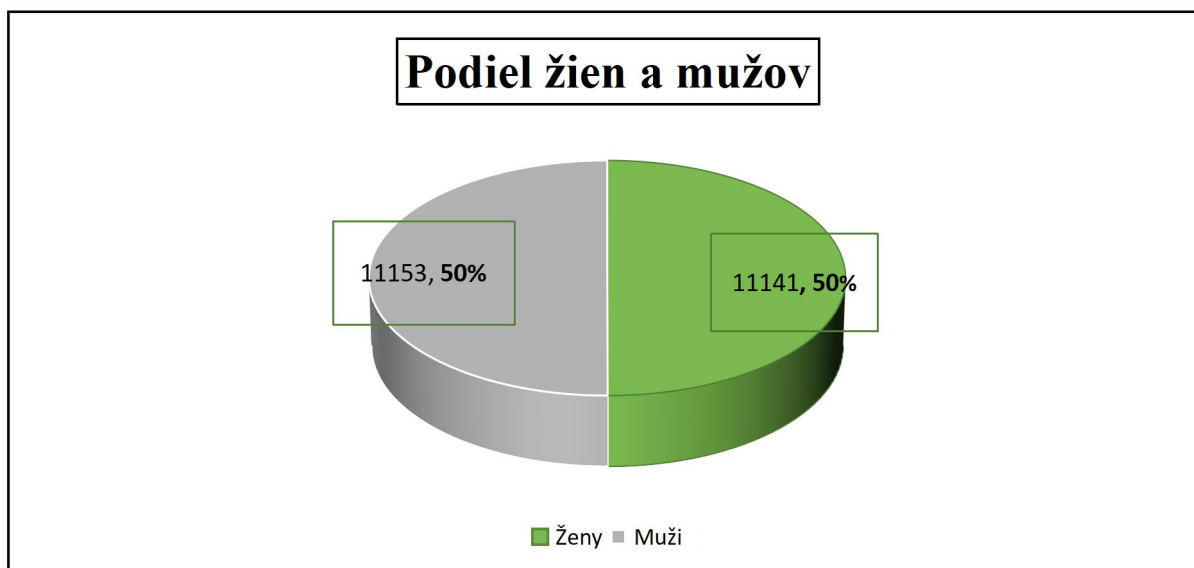
Graf 5 – Percentuálny stav obyvateľstva, žijúceho v obciach a meste

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7101mr/v_om7101mr_00_00_00_sk

V obciach okresu Sobrance žije 74,74 % obyvateľov z ich celkového počtu. V osídleniach mestského typu žije 26,26 % obyvateľov.

Graf 6 – Percentuálne zastúpenie žien a mužov

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7102mr/v_om7102mr_00_00_00_sk

V porovnaní s hustotou obyvateľstva Košického kraja (115,82 obyvateľov/km²) a okresov, prislúchajúcich do daného kraja, má okres Sobrance najnižšiu hustotu obyvateľov (41,59 obyvateľov/km²), na čom má podiel samotná rozloha okresu i veľkostná štruktúra obcí. Túto hodnotu je možné považovať za nízku aj vzhľadom na priemer za Slovenskú republiku (111,33 obyvateľov/km²).

Rozlohou patrí okres Sobrance k malým okresom na Slovenku – jeho celková plocha predstavuje 538 817 ha (538,17 km²).

Mapa 5 – POLOHA OKRESU SOBRANCE NA MAPE KOŠICKÉHO KRAJA

Zdroj: https://sk.wikipedia.org/wiki/S%C3%BAbor:Okres_sobrance.png

Podľa prognóz vývoja stavu obyvateľstva do roku 2035 je predpokladaný kontinuálny pokles na hodnotu 20 881 obyvateľov.

Graf 7 – Prognóza vývoja stavu obyvateľstva

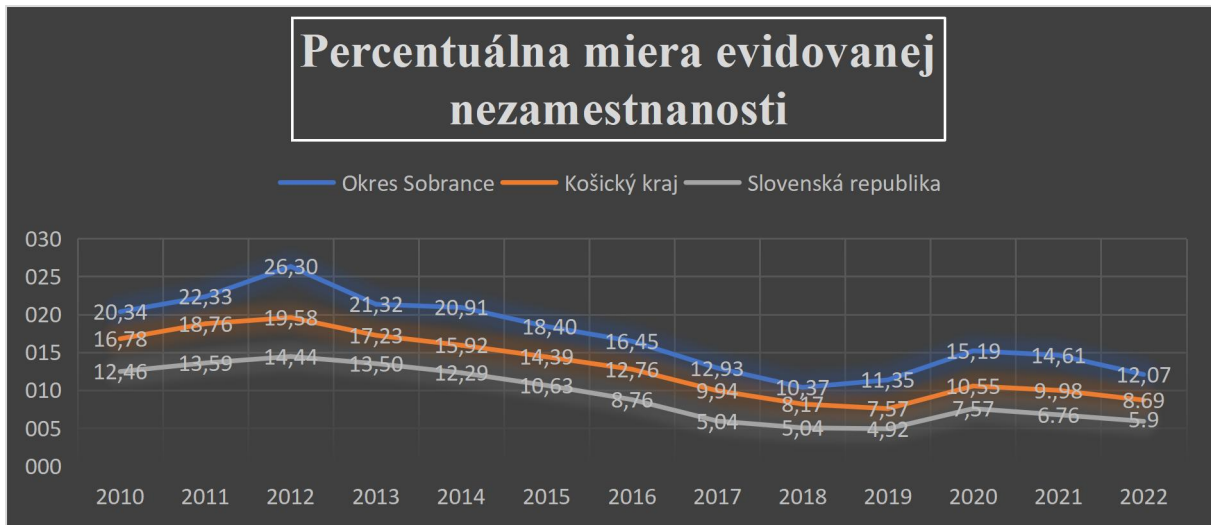
Zdroj: www.infostat.sk

3.1.1.2 Nezamestnanosť

Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Sobrance je na úrovni vyše 15 %. Okres je druhý v poradí s najvyššou mierou nezamestnanosti v rámci Košického kraja i napriek tomu, že disponibilný počet uchádzačov o zamestnanie klesol ku koncu roka 2018 na hodnotu 1 076, čo bola v sledovanom období pred nástupom pandémie COVID-19 najnižšia hodnota za obdobie posledných 10 rokov. Miera nezamestnanosti v okrese Sobrance je však dlhodobo

nad slovenským priemerom.

Graf 8 – Miera evidovanej nezamestnanosti

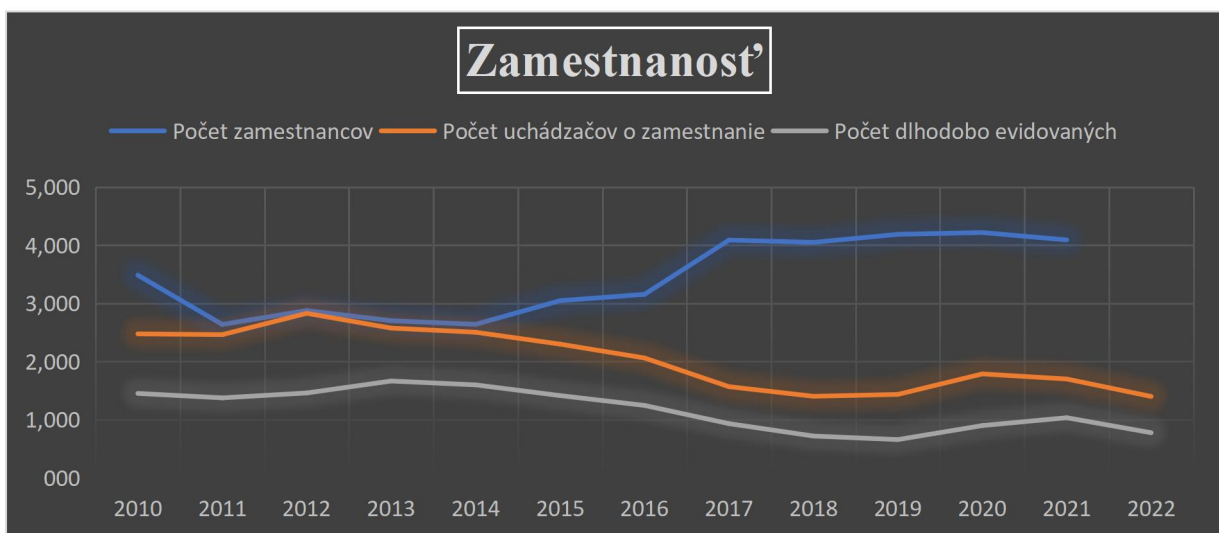

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3108rr/v_pr3108rr_00_00_00_sk

Celkovo počet zamestnancov v okrese Sobrance klesol, pričom vysoké percento (vyše 50 %) je v skupine dlhodobo nezamestnaných občanov.

Okres Sobrance má spomedzi všetkých okresov Košického kraja štvrtý najnižší podiel dlhodobo evidovaných uchádzačov o zamestnanie.

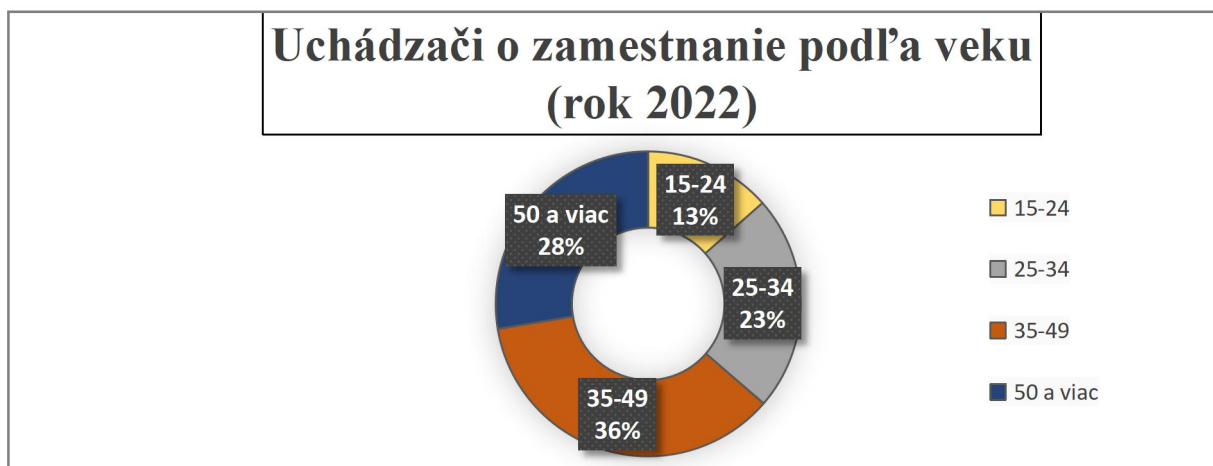
Graf 9 – Počet zamestnancov, uchádzačov o zamestnanie a dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3113rr/v_pr3113rr_00_00_00_sk, https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr5001rr/v_pr5001rr_00_00_00_sk, https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_sk_win2/pr3806rr/v_pr3806rr_00_00_00_sk

Špecificky v okrese Sobrance registrujeme nárast počtu uchádzačov o zamestnanie vo veku 35 až 49 rokov.

Graf 10 – Uchádzači o zamestnanie podľa veku

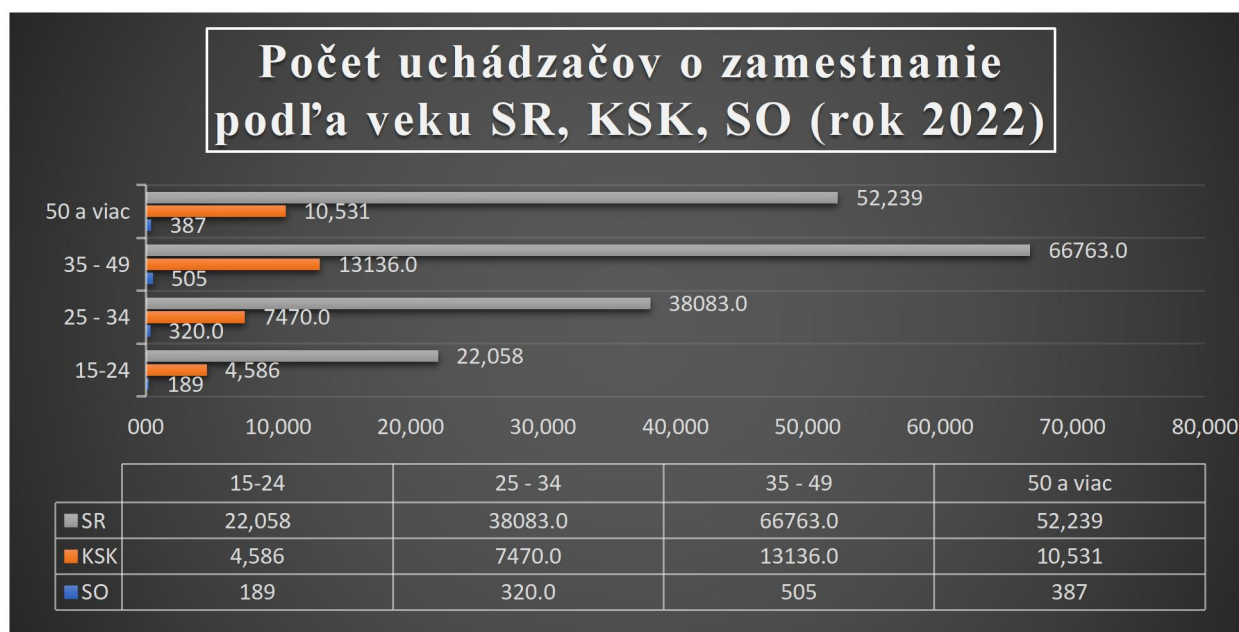
Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_sk_win2/pr3807rr/v_pr3807rr_00_00_00_sk

Tabuľka 1 – Číselné vyjadrenie uchádzačov o zamestnanie (rok 2022)

Rok	2022				
Vek	15 – 24	25 – 34	35 – 49	50 a viac	Spolu
Počet	189	320	505	387	1401

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_sk_win2/pr3807rr/v_pr3807rr_00_00_00_sk

Graf 11 – Počet uchádzačov o zamestnanie podľa veku SR, KSK, SO (rok 2022 – porovnanie)

Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_sk_win2/pr3807rr/v_pr3807rr_00_00_00_sk

3.1.1.3 Vzdelávanie

V rámci vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva okresu Sobrance dominujú obyvatelia s úplným stredným vzdelaním s maturitou, učňovským a odborným vzdelaním (bez maturity) a základným vzdelaním.

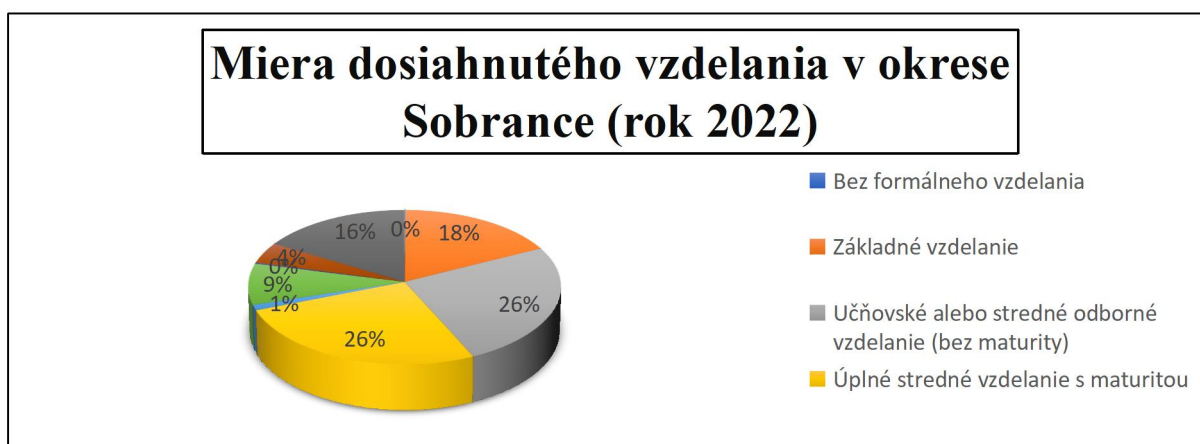
Tabuľka 2 – Miera dosiahnutého vzdelania v okrese Sobrance (rok 2021)

Bez formálneho vzdelania	26
Základné vzdelanie	4 010
Učňovské alebo stredné odborné vzdelanie (bez maturity)	5 861
Úplné stredné vzdelanie s maturitou	5 956
Vyššie vzdelanie	263
Vysokoškolské vzdelanie 1. a 2. stupňa	1 970
Vysokoškolské vzdelanie 3. stupňa	65
Nezistené vzdelanie (osoby vo veku 16 rokov a viac)	1 020
Neaplikovateľné (osoby, mladšie ako 16 rokov)	3 762
Dosiahnuté vzdelanie (spolu)	22 933

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/SODB/hc2okr/Obyvate%C4%BEstvo%20pod>

%C4%BEa%20miesta%20s%C4%8D%C3%ADt.%2C%20pohl.%2C%20postav.%20v%20dom%C3%A1cnosti.
%2C%20dosiahnut%C3%A9ho%20vzdelania%2C%20ekonom.%20aktivity%2C%20miesta%20narod.%2C%20
%C5%A1t%C3%A1tnej%20pr%C3%ADslu%C5%A1.%20a%20veku%20-%20HC2

Graf 12 – Percentuálne vyjadrenie miery dosiahnutého vzdelania (rok 2022)

Zdroj: <http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/SODB/hc13okr/Obyvate%C4%BEstvo%20pod>

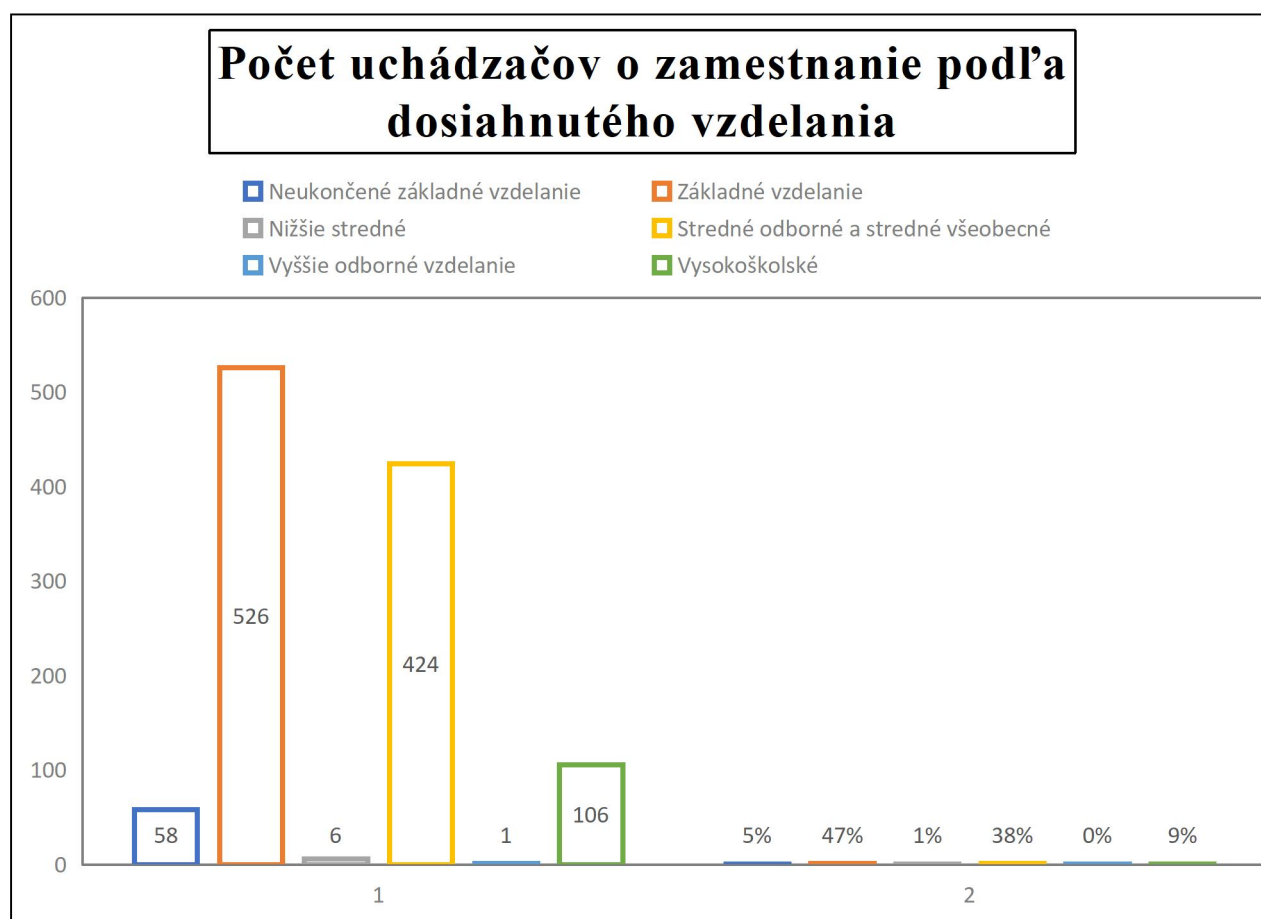
%C4%BEa%20trval%C3%A9ho%20pobytu%2C%20veku%2C%20dosiahnut%C3%A9ho%20vzdelania%2C%20
%20ekonomickej%20aktivity%2C%20zamestnania%2C%20%C5%A1t%C3%A1tnej%20pr%C3%ADslu%C5%A1
nosti%20a%20veku%20-%20HC13

V okrese sa nachádza 19 materských škôl, 13 plne organizovaných základných škôl, 1 základná umelecká škola v Sobranciach a 1 špeciálna škola. Ďalej sú tu 2 stredné školy (z toho 1 gymnázium a 1 stredná odborná škola), priamo sa tu nenachádza ani jedna vysoká škola.

Najväčší podiel uchádzačov o zamestnanie z celkového počtu uchádzačov tvorí skupina obyvateľov s ukončeným základným vzdelaním, významný je podiel uchádzačov s ukončeným stredným odborným vzdelaním.

Podiel uchádzačov o zamestnanie s nedokončeným základným vzdelaním a ukončeným základným vzdelaním tvorí vyše 50 % uchádzačov o zamestnanie.

Graf 13 – Počet uchádzačov o zamestnanie podľa dosiahnutého vzdelania (priemerné hodnoty za rok 2020)

Zdroj: údaje ÚPSVaR

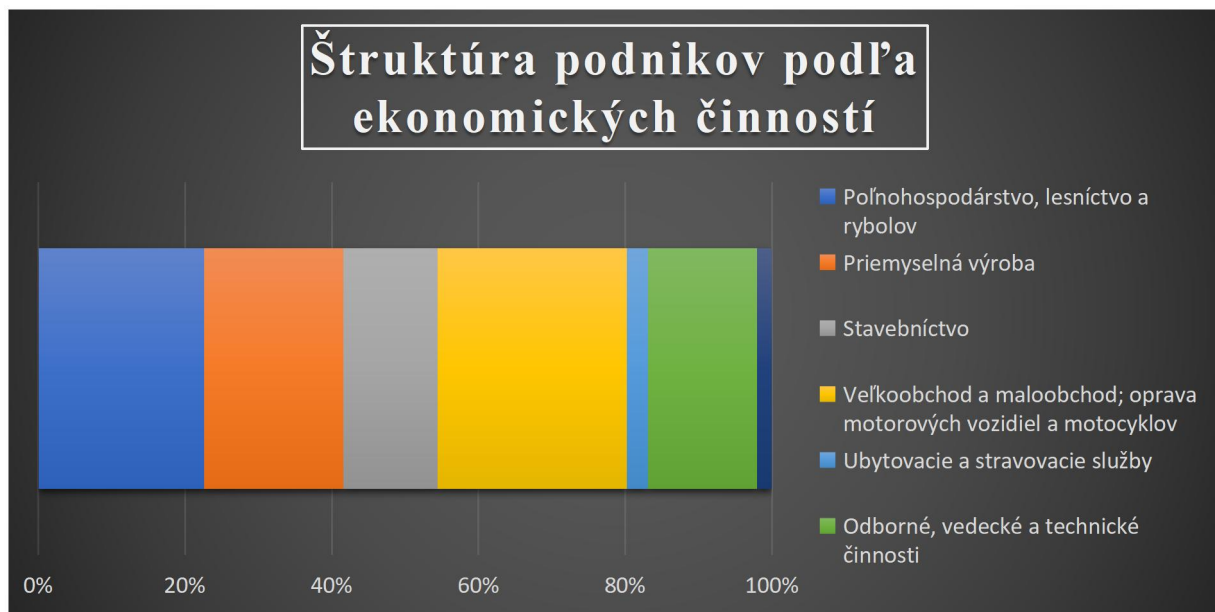
3.1.1.4 Podnikateľské prostredie a príjmy

Na konci roka 2022 pôsobilo na území okresu Sobrance 355 podnikov (1,34 % z celkového počtu podnikov, evidovaných v Košickom kraji). Z toho 207 podnikov

zamestnávalo do 49 zamestnancov, 6 podnikov od 50 do 249 zamestnancov, v okrese nebol žiadny podnik s počtom zamestnancov nad 250, pri 142 podnikoch nebol zistený presný počet zamestnancov.¹³

Z hľadiska predmetu podnikania dominuje v štruktúre podnikateľského sektora veľkoobchod a maloobchod, nasleduje oblasť poľnohospodárstva, lesníctva a rybolovu, potom ide o subjekty s priemyselnou činnosťou a subjekty, pôsobiace vo sfére stavebníctva.

Graf 14 – Štruktúra podnikov podľa ekonomických činností podľa SK NACE Rev. 2 (hodnoty za rok 2021)

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/og3005rr/v_og3005rr_00_00_00_sk

Stav priamych zahraničných investícií do okresu Sobrance (kumulácia prílevu) dosahoval minimálne hodnoty.

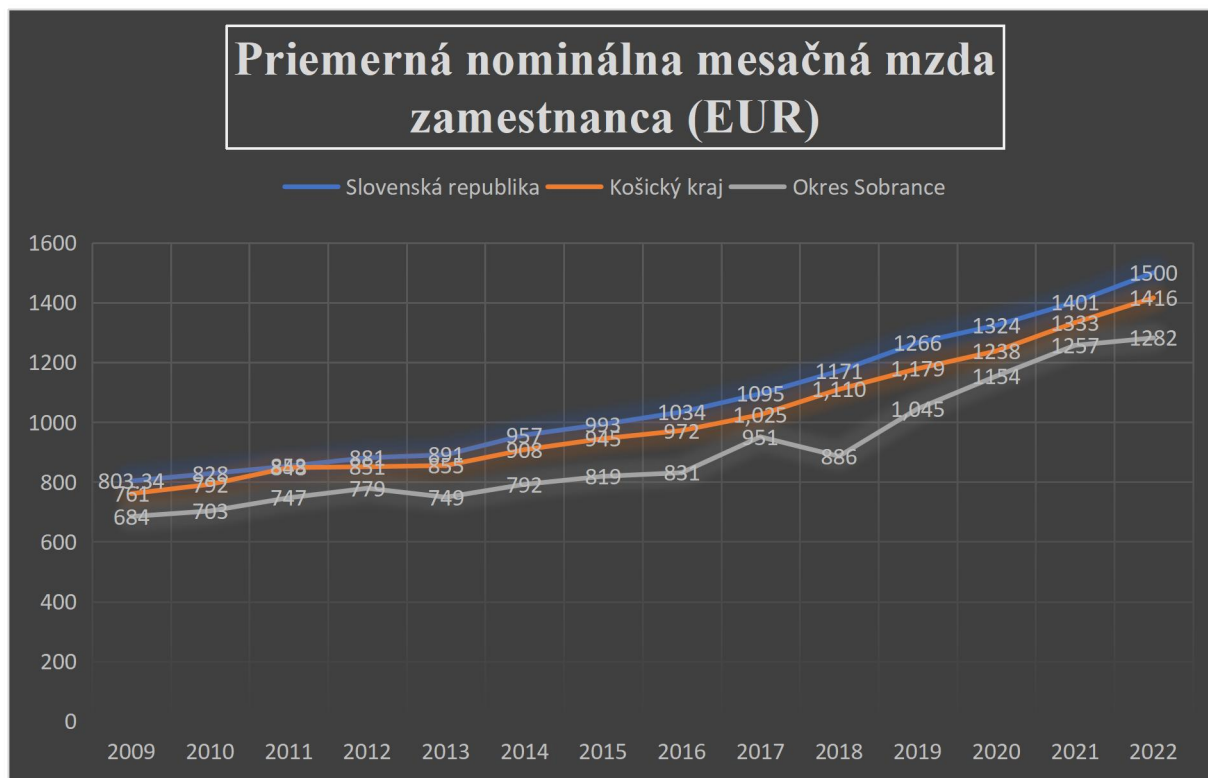
Najväčšou skupinou právnických osôb na tomto území sú obchodné spoločnosti.

Ku koncu roka 2022 bolo v regióne ekonomicky aktívnych 1 199 súkromne podnikajúcich fyzických osôb – živnostníkov (SZČO pôsobia najmä v stavebníctve – 441, vo veľkoobchode a maloobchode – 245, v priemysle – 127, poľnohospodárstve – 79, vo sfére ubytovacích a stravovacích služieb – 32 a inde).¹⁴

¹³ Podľa: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_sk_win2/og3803rr/v_og3803rr_00_00_00_sk

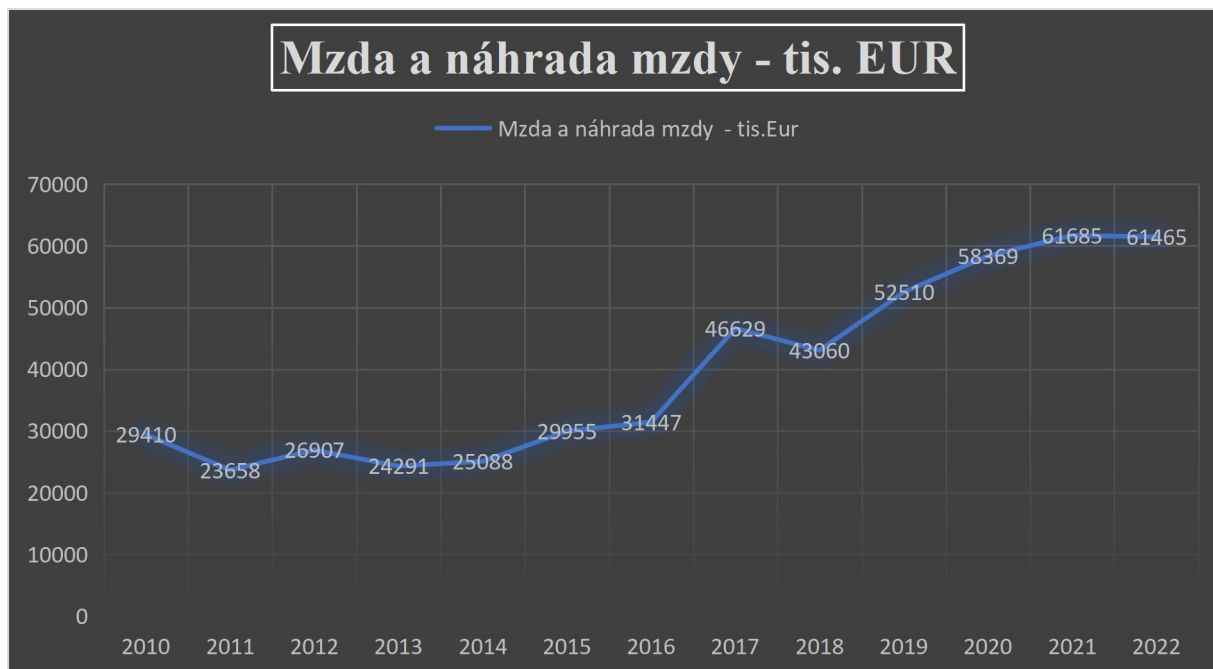
¹⁴ Podľa: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_sk_win2/og3801rr/v_og3801rr_00_00_00_sk

Graf 15 – Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca (v EUR)

Zdroj: https://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/np3110rr/v_np3110rr_00_00_00_sk

Graf 16 – Mzdy a náhrada mzdy (v EUR)

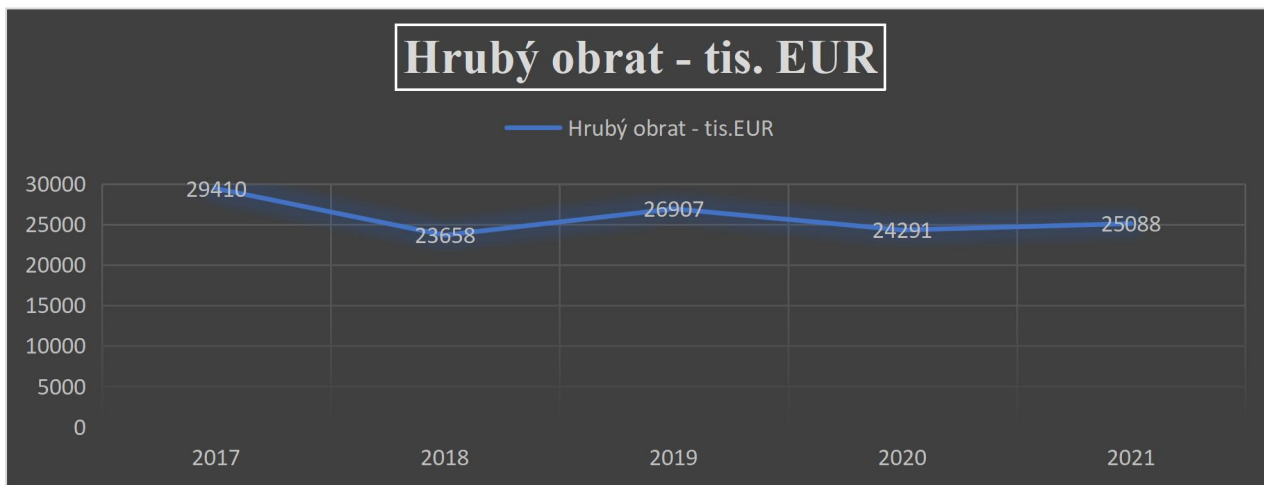

Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/np3110rr/v_np3110rr_00_00_00_sk

V okrese Sobrance evidovali v roku 2021 spolu 3 priemyselné závody s 20 a viac zamestnancami.

Hrubý obrat priemyselných závodov v okrese klesá, v predchádzajúcom období ročne rástol. Ide teda o opak celoslovenského trendu v danej oblasti.

Graf 17 – Hrubý obrat priemyselných závodov v okrese (v EUR)

Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pm3002rr/v_pm3002rr_00_00_00_sk

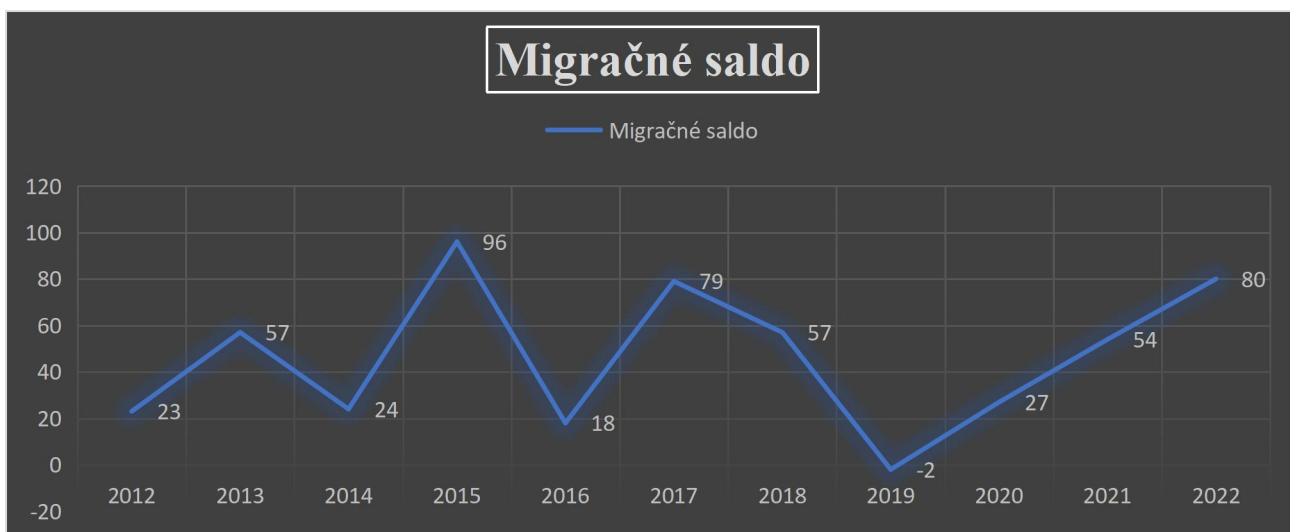
3.1.1.5 Migrácia

Migrácia z okresu Sobrance zaznamenáva z dlhodobého hľadiska negatívny trend. Mimo hraníc okresu sa sťahuje nižší počet ľudí.

Tento trend ale nekopíruje situáciu v Košickom kraji. Z okresu sa sťahujú najmä mladí ľudia v produktívnom veku.

Najčastejšie odchádzajú ľudia z okresu do Košíc, Bratislavy a do okresu Michalovce.

Graf 18 – Migračné saldo

Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/vbd_dem/om7106rr/v_om7106rr_00_00_00_sk

Migrácia medzi okresmi a krajinami sa do veľkej miery negatívnym spôsobom viaže aj na vlastníctvo nehnuteľností. V tejto oblasti je Slovenská republika krajinou na európske pomery s nadmerným podielom nehnuteľností v osobnom vlastníctve – je tretou krajinou v poradí s najvyšším podielom obydľí v osobnom vlastníctve.

Na základe uvedených skutočností je možné konštatovať, že migrácia osôb v produktívnom veku z okresov mimo hraníc okresov prebieha v stále vyššej miere, a to i napriek významnej prekážke v podobe vlastníctva nehnuteľností v týchto okresoch.

3.1.1.6 Cestná infraštruktúra

Okresom prechádza významný dopravný ťah, a to medzinárodná cesta Košice – Užhorod. Štátnu hranicu prekračuje na preťaženom hraničnom priechode Vyšné Nemecké. V okrese nie je železničná trať. Turisticky najvyhľadávanejšími miestami sú jazero Morské oko, pohorie Vihorlat a Sobrance kúpele.¹⁵

Okres Sobrance má rozlohu 538 km². Nachádza sa na samotnom východe krajiny a hraničí s Ukrajinou. Na severe susedí s dvoma okresmi Prešovského kraja – humenským a sninským, na západe s okresom Michalovce v Košickom kraji. Územie okresu sa rozprestiera vo východnej časti Východoslovenskej nížiny, na severe zasahuje do Vihorlatských vrchov a Beskydského predhoria. Najvyššie položený bod je na Popriečnom vrchu vo Vihorlatských vrchoch na hraniciach s Ukrajinou (1 024 m n. m.).¹⁶

Cestná sieť okresu je tvorená cestami I. triedy v dĺžke vyše 21 km, II. triedy (okolo 20 km) a III. triedy (vyše 120 km).

Okres je prepojený na medzinárodný cestný ťah štátnej cesty I/50 smerom na hraničný priechod Vyšné Nemecké – Užhorod (UA).

Z hľadiska bezpečnosti cestnej premávky je kritickou lokalitou z pohľadu nehodovosti prietáh mestom Sobrance. K zlepšeniu situácie a eliminovaniu súčasného nepriaznivého stavu mala čiastočne prispieť stavba „Rekonštrukcia cesty I/50 – Sobrance – prietáh“, ktorá bola daná do užívania v októbri 2006. Výhľadovo a komplexne bude dopravná situácia riešená až výstavbou diaľničného úseku D1.

Železničná sieť v okrese nie je vybudovaná.

Hustota cestnej siete predstavuje 0,306 km/km².

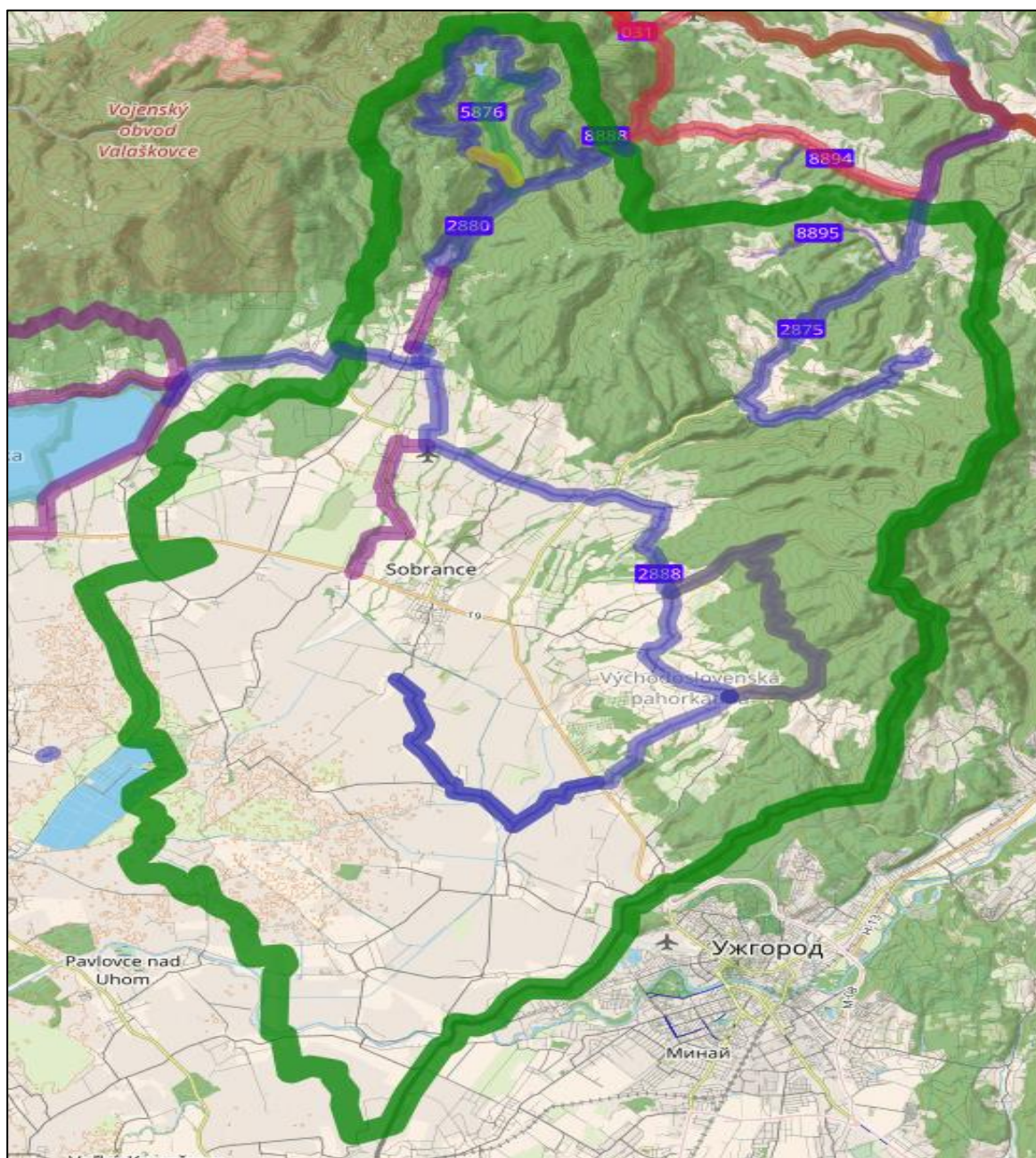
V okrese Sobrance sa celkovo nachádza 12 cyklotrás, ktoré majú dokopy dĺžku 181 km. Ide o 4 trasy žltej farby, ktoré majú 23 km (1. cyklotrasa 8719 8719, 2. cyklotrasa Križovatka

¹⁵ Podľa: https://www.slovensko.sk/sk/lokality/_da8a573c-633b-441c-aeec-5e0af7d32993, 2021

¹⁶ Podľa: https://www.slovensko.sk/sk/lokality/_da8a573c-633b-441c-aeec-5e0af7d32993, 2021

Ruská Bystrá – Ruská Bystrá/drevený kostolík/ 8895, 3. cyklotrasa Pod Potašňou – Potašňa 8887 8887 a 4. cyklotrasa 888 888), 1 trasu zelenej farby s dĺžkou 6,4 km (cyklotrasa 5876 5876) a 4 trasy modrej farby, ktoré majú dĺžku 109 km (1. cyklotrasa Okolo Morského oka 2880, 2. cyklotrasa Cyklistický chodník ikon 2875, 3. cyklotrasa Krčava – Jovsa 2888 a 4. cyklotrasa Jasenov – Vyšná Rybnica), ďalšie 3 trasy sú inej farby a majú spolu 42 km (1. cyklotrasa Senné rybníky, 2. cyklotrasa Nižná Rybnica – Jasenov a 3. cyklotrasa Vyšná Rybnica – Remetské Hámre).

Mapa 6 – MAPA CYKLOTRÁS V OKRESE SOBRANCE

Zdroj: <https://okres-sobrance.oma.sk/cykloatlas>

3.1.1.7 Cestovný ruch

Do územia okresu zasahuje Chránená krajinná oblasť Vihorlat. V okrese sú i maloplošné chránené územia – 5 prírodných pamiatok (Beňatinský travertín, Malé Morské oko, Podhorodský hradný vrch, Morské oko, Senné rybníky) a 6 prírodných rezervácií (Drieň, Jedlinka, Lysá, Lysák, Machnatý vrch, Pod Trstím).¹⁷

Z pohľadu potenciálu cestovného ruchu pre okres Sobrance je charakteristická prítlačivá prírodná scenéria, dotváraná jedinečnou biodiverzitou. Región má pomerne bohatú sieť chránených území rôznych kategórií. Rovnako bohaté a pestré je aj zastúpenie v oblasti kultúry, kultúrnych pamiatok a historického dedičstva (drevené chrámy, zrúcaniny hradov a hradiská). Multikultúrny charakter regiónu zvyrazňuje prítomnosť a vzájomné prelínanie zemplínskeho a rusínskeho kultúrneho prejavu. Vinárska tradícia sobranskej oblasti je reprezentovaná známymi značkami kvalitných odrodových vín Tibava a Orechová. Na území okresu je vybudovaná i sieť udržiavaných turistických chodníkov, avšak bez napojenia na existujúce trasy susediacich regiónov.

Na základe dostupných štatistických zisťovaní možno konštatovať nízku úroveň turistickej návštevnosti v regióne. Využitie ubytovacích kapacít tiež nezodpovedá ponuke turistických možností okresu i širšieho regiónu.

Intenzívnejší prílev turistickej klientely je obmedzený príchodom cielených investícií, ktorých objem je podmienený stavom vybavenosti územia infraštruktúrou. Paralelne je potrebné zvyšovať kvalitu poskytovaných služieb cestovného ruchu, najmä prostredníctvom rozvoja ľudských zdrojov. Potrebné je aj vo zvýšenej miere využívať možnosti cezhraničnej spolupráce. Tradičný agrárny charakter sobranskej oblasti dáva možnosť rozvoja rôznych foriem vidieckeho turizmu a agroturistiky.

Ubytovacie zariadenia v okrese Sobrance tvoria iba niečo viac ako 1 % z celkového počtu ubytovacích zariadení v Košickom kraji. Nachádza sa tu 17 ubytovacích zariadení s celkovou kapacitou lôžok 269.

Z celkového počtu návštevníkov v kraji v roku 2022 tvorili návštevníci v okrese Sobrance necelé 1 %.

Pri kapacitách a výkonoch ubytovacích zariadení možno konštatovať, že vzhľadom na veľkosť okresu Sobrance je cestovný ruch v porovnaní s ostatnými okresmi rozvinutý veľmi slabo.

---

¹⁷ Podľa: https://www.slovensko.sk/sk/lokality/_da8a573c-633b-441c-aeec-5e0af7d32993, 2021

Graf 19 – Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach v okrese Sobrance

Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/cr3002rr/v_cr3002rr_00_00_00_sk

3.1.1.8 Bývanie a infraštruktúra

Domácnosti v Košickom kraji vykazujú nadpriemerný podiel výdavkov na bývanie z celkových čistých výdavkov v porovnaní s priemerom za SR.

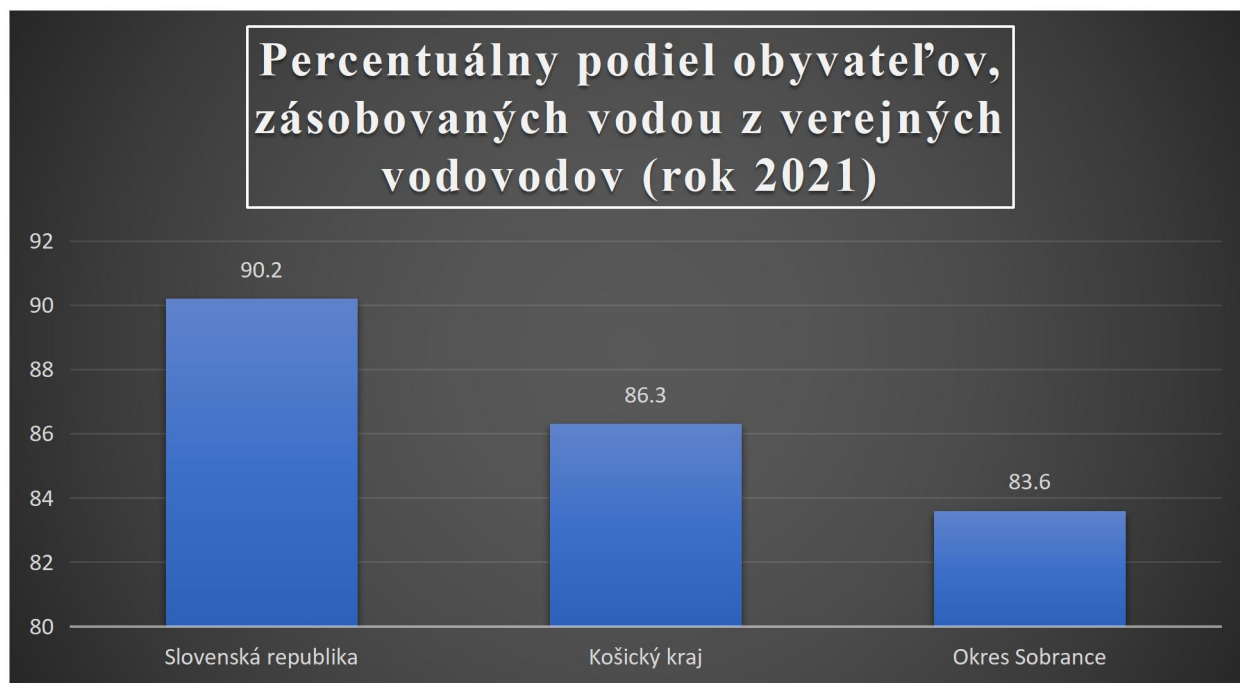
Na území regiónu prevládajú bytové domy s jedným bytom, druhú najväčšiu skupinu tvoria bytové domy s tromi a viacerými bytmi. Nenachádzajú sa tu byty v nebytových budovách, ani byty s dvoma bytmi.

Vybudovaný verejný vodovod v okrese Sobrance malo vyše 83 % obyvateľov, čo je ešte stále minimálne 3 % pod mierou pokrytia vodovodom v Košickom kraji (tu je pripojenosť vyše 86 %, miera pripojenosti k vodovodu v SR je okolo 90 %).

V okrese Sobrance je verejný vodovod v 1 meste a takmer 40 obciach. Voda pre vodárenské účely je získavaná čerpaním podzemnej vody sústavou vodárenských studní (vítané a kopané) a z jedného povrchového vodárenského zdroja.¹⁸

¹⁸ Podľa: https://ruvzmi.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=151:verejny-vodovod-v-okresoch-michalovce-a-sobrance&catid=101&showall=1&Itemid=663, 2021

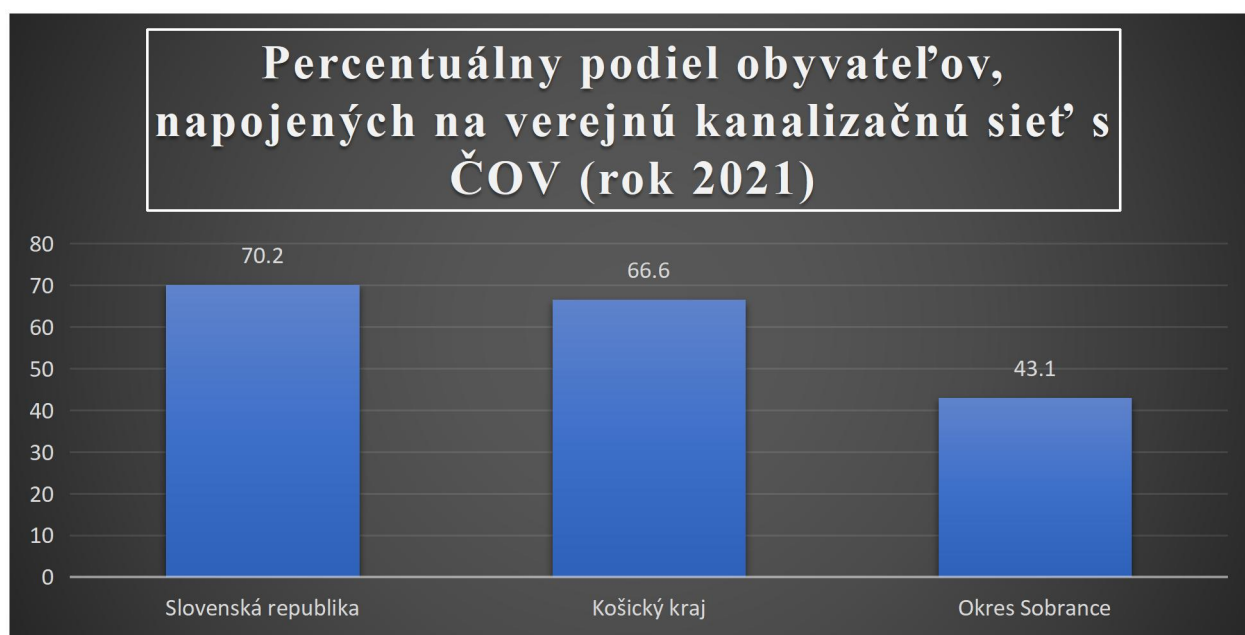
Graf 20 – Podiel obyvateľov, zásobovaných vodou z verejných vodovodov (hodnoty za rok 2021)

Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/vh3001rr/v_vh3001rr_00_00_00_sk

V rámci okresov Košického kraja vykazuje okres Sobrance piatu najnižšiu úroveň napojenia na verejnú kanalizáciu – na verejnú kanalizáciu s ČOV bolo pripojených iba vyše 43 % obyvateľov okresu.

Graf 21 – Percentuálny podiel obyvateľov, napojených na verejnú kanalizačnú sieť s ČOV (rok 2021)

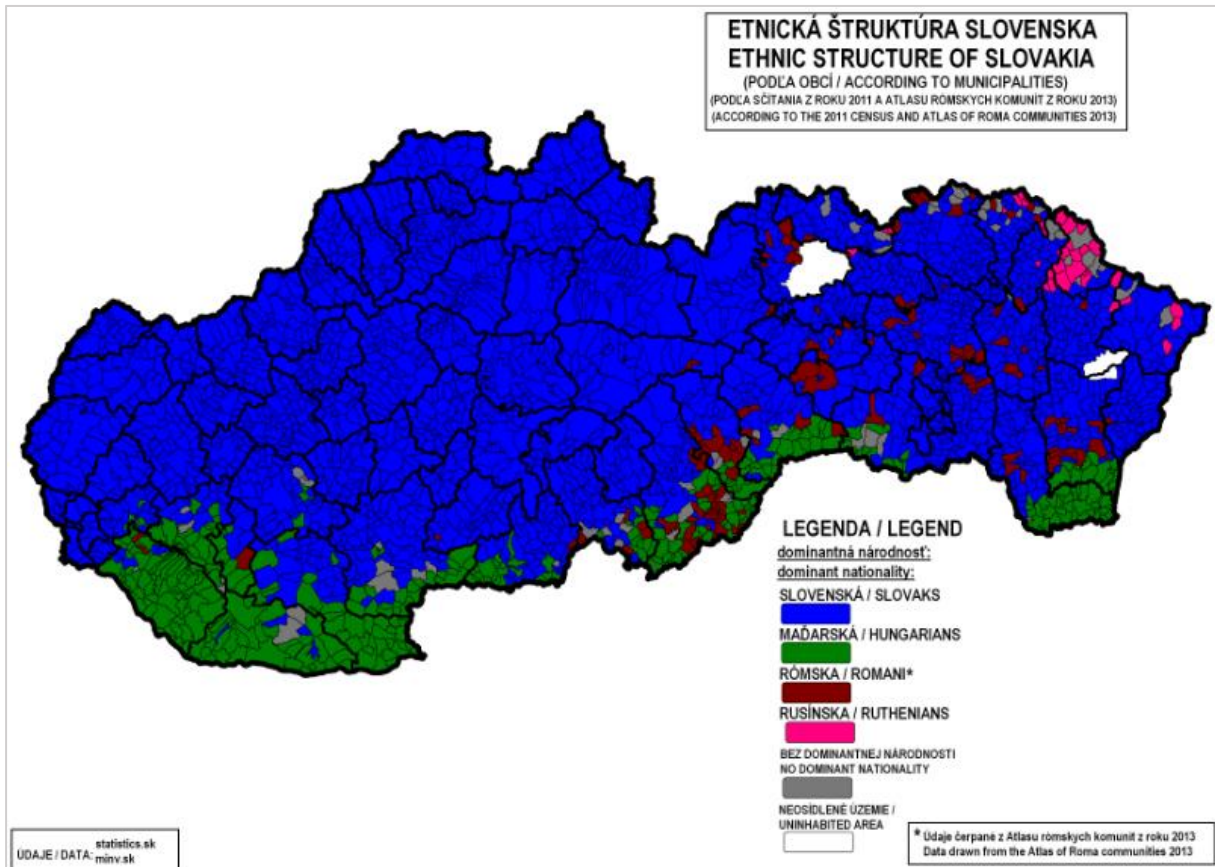

Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/vh3001rr/v_vh3001rr_00_00_00_sk

3.1.1.9 Marginalizované komunity

V okrese (podľa sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2021) majú významné zastúpenie 3 národnosti – okrem slovenskej je to rómska, maďarská a rusínska.

Mapa 7 – **PODIEL SLOVENSKEJ, MAĎARSKEJ, RÓMSKEJ A RUSÍNSKEJ NÁRODNOSTI OBYVATEĽSTVA V OKRESOCH SR**

Zdroj: Slovensko – Wikipédia (wikipedia.org)

Z celkového počtu obcí okresu bolo do Atlasu rómskych komunít zaradených 12 obcí – z toho 2 dedinské sídla sú také, kde marginalizované rómske obyvateľstvo tvorí 50 % celkového stavu obyvateľstva a viac.

Tabuľka 3 – Percentuálne zastúpenie rómskych obyvateľov pri sčítaní ľudu v roku 2021 vo vybraných obciach okresu Sobrance

Obec	Počet obyvateľov obce	Percentuálne zastúpenie rómskych obyvateľov	Približný počet rómskych obyvateľov	Typ osídlenia
Bežovce	973	21 – 30 %	204 – 291	mimo obce
Blatné Remety	629	91 – 100 %	572 – 629	mimo obce/na okraji
Bunkovce	383	31 – 40 %	118 – 153	N/A
Kristy	335	21 – 30 %	70 – 100	vo vnútri
Ostrov	316	11 – 20 %	34 – 63	na okraji
Podhorod'	326	11 – 20 %	35 – 65	na okraji
Ruský Hrabovec	286	21 – 30 %	60 – 85	N/A
Sobrance	5 869	11 – 20 %	645 – 1 173	na okraji/vo vnútri
Tibava	554	1 – 10 %	5 – 55	mimo obce
Úbrež	1 077	61 – 70 %	656 – 753	mimo obce/vo vnútri
Veľké Revištia	493	1 – 10 %	4 – 49	vo vnútri
Vyšná Rybnica	402	11 – 20 %	44 – 80	na okraji
Spolu	11 643		2 447 – 3 496	

Zdroj: Vlastné spracovanie

Najväčšie zastúpenie Rómov je evidované v obciach Blatné Remety (100 %), Úbrež (70 %) a Bunkovce (40 %). Obec Blatné Remety je tiež známa tým, že tunajší obyvatelia si do pestúnskej starostlivosti berú deti z detských domovov. Celkovo možno konštatovať, že rómske etnikum má nepriaznivý vplyv na sociálnu a ekonomickú situáciu, a to predovšetkým svojou vysokou nezamestnanosťou, nízkou úrovňou vzdelania a nepriaznivou demografickou štruktúrou.

3.1.1.10 Analýza konkurencie

Okres Sobrance má špecifickú geografickú polohu – prislúcha do vnútorného schengenského priestoru, hranica s Ukrajinou súčasne tvorí vonkajšiu schengenskú hranicu.

Cez územie vedie významný nadregionálny dopravný cestný ťah – európska trasa E 50 (Žilina – Prešov – Košice – Michalovce – štátna hranica s Ukrajinou). Na susedné krajiny je toto územie napojené cestným hraničným priechodom na Ukrajinu na ceste I/50 – ide o priechod Vyšné Nemecké – Užhorod.

Najvýznamnejší diaľničný ťah SR, ktorý predstavuje diaľnica D1 v koridore Bratislava – Trenčín – Žilina – Poprad – Prešov – Košice – Michalovce – štátna hranica SR/UA, bude prechádzať aj územím okresu Sobrance, v celej svojej dĺžke bude súčasťou transeurópskeho multimodálneho koridoru.

Dopravnú os tvorí medzinárodná cesta I. triedy č. 50, vedená priamo centrom mesta Sobrance. Súbežne, južne od tejto komunikácie, je plánovaná trasa spomínanej diaľnice D1.

V porovnaní s okolím okres Sobrance zaostáva v dĺžke vybudovaných špeciálnych cyklotrás, v ponuke vidieckej turistiky a agroturistiky i v kúpeľníctve. Formy prírodného a kultúrneho turizmu sú zas porovnateľné s možnosťami v rámci celého Slovenska.

3.1.1.11 Analýza návštevnosti regiónu

Súčasnú štruktúru návštevníkov tvoria predovšetkým domáci obyvatelia. Dôvodom je najmä stav a úroveň ponuky produktov, marketingu, stav zariadení, pomer kvality a ceny poskytovaných služieb i celkového „goodwilu“ subjektov, poskytujúcich služby v oblasti cestovného ruchu.

Tabuľka 4 – Štruktúra návštevníkov

Kritérium	Návštevníci
Národnosť	Česko, Poľsko, Maďarsko, Dánsko, Taliansko, Francúzsko, Rakúsko
Dĺžka pobytu	jednodňová, viacdňová, víkendová
Štatút	individuálny pobyt, organizované skupiny, rodiny
Motivácia	pešia turistika, návštevníci podujatí, športová aktivita, relaxačná turistika, poznávací – kultúrno-historická, prechodné ubytovanie, poľovníctvo a rybárstvo, vínný turizmus, vodné športy a pobyt pri vode

Zdroj: https://www.sobrance.sk/download_file_f.php?id=911235

3.2 Primárna ponuka cestovného ruchu

3.2.1 Geografická charakteristika

Územie okresu Sobrance sa rozprestiera vo východnej časti Východoslovenskej nížiny, na severe zasahuje do Vihorlatských vrchov a Beskydského predhoria. Najvyšší bod územia predstavuje Popriečny vrch (1 024 m n. m.) vo Vihorlatských vrchoch, najnižší bod územia je zas na toku rieky Uh, na hranici okresov Sobrance a Michalovce, v k. ú. obce Lekárovce (99 m n. m.), na Východoslovenskej rovine. Východoslovenská nížina je v podloží vyplnená neogénnymi ílmi, pieskami a štrkami.

Vihorlatské vrchy tvoria neogénne andezity a ich tufy i tufity. Beskydské predhorie zas predstavuje flyšový celok s paleogénnymi ílovcami, so slieňmi a zlepenkami. Povrch v nížinnej časti má prevažne pahorkatinový charakter s náplavovými kužeľmi na úpätí pohoria. Vihorlatské vrchy sa strmo dvíhajú nad nížinu pozdĺž zlomových línií. V Beskydskom predhorí má reliéf ráz pahorkatín s úvalovými dolinami.

Pahorkatinová časť územia je typická kopcovitým terénom, čiastočne pokrytým lesnými porastmi, líniovými alebo skupinovými porastmi krovín, s kvalitnými lúčnymi porastmi, ornou pôdou a so zástavbou menších vidieckych sídel.

Južnú a juhozápadnú, výrazne rovinatú časť územia, do ktorej zasahuje severná časť Východoslovenskej nížiny, tvoria predovšetkým scelené plochy ornej pôdy, trvalé trávnaté porasty, ostrovčekovite i močiarne porasty. Výraznú dominantu krajiny v tejto časti územia predstavuje systém odvodňovacích a melioračných kanálov, ktorý ovplyvnil i mnohé znaky krajiny Východoslovenskej nížiny (meandrujúce vodné toky, podmáčané trvalé trávne a močiarne porasty, druhová skladba flóry a fauny) a ktorý je v súčasnosti v prevažnej miere nefunkčný.

Územím na juhu preteká rieka Uh, okrem nej už len niekoľko menších vodných tokov. Pôdny kryt je pestrý – popri riekach sa vyskytujú fluvizeme, Vihorlatské vrchy a Beskydské predhorie pokrývajú hnedé lesné pôdy, tzv. kambizeme.

Na južnom úpätí Vihorlatských vrchov sa nachádzajú porasty teplomilných dúbav, ktoré vo vyšších polohách a zväčša aj v Beskydskom predhorí nahrádzajú bukové lesy. Miestami sa vyskytuje i borovica a smrek. Vzácne rastliny rastú prevažne v dubových a bukových lesoch Vihorlatských vrchov.

Geomorfologický charakter okresu je pestrý. V severnej časti masívu karpatského oblúka dominuje vrchol Sninský kameň (1 005 m n. m.), celú severnú časť tvorí komplex pôvodných bukových lesov. Lesné pozemky s kvalitnou, prevažne bukovou hmotou tvoria vyše 35 % výmery okresu. Strednú a hlavne južnú časť okresu zaberá severná časť úrodnej

Východoslovenskej nížiny s kvalitnou pôdou, ale aj s rizikom pravidelných jarných a jesenných záplav, ktorých príčinou sú nepravidelné odtokové pomery na rieke Uh a nedostatočné prietoky v sieti zberných kanálov. Poľnohospodársky pôdny fond predstavuje spolu 56,33 % výmery okresu.¹⁹

V okrese Sobrance sa nenachádza žiadne významnejšie ložisko rudných, nerudných či energetických surovín. Regionálny charakter mali povrchové lomy stavebného kameňa, ktoré sa v súčasnosti nevyužívajú. Jedinou významnou lokalitou je oblasť pri obci Sejkov so zásobami lignínu.²⁰

Ekonomika okresu nemala ťažisko v priemyselnej výrobe ani v minulosti, nepôsobil tu žiadny nosný zamestnávateľ. Priemyselná výroba bola sústredená do menších výrobných podnikov regionálneho charakteru (JAS Bardejov, Vihorlat Snina, Novex Michalovce, Okresný podnik miestneho priemyslu Sobrance), ktoré po roku 1989 – v dôsledku straty odbytu na východnom trhu a vysokých nákladov na export – postupne zanikli, prípadne realizujú výrobu v značne obmedzenom rozsahu. Nosným odvetvím aj napriek zložitej ekonomickej situácii (hlavne z dôvodu nízkych nákupných cien živočišnej a rastlinnej výroby) zostalo pôdohospodárstvo.²¹

Hospodárstvo okresu je slabo rozvinuté. Priemyselná výroba je zastúpená v malej miere kožiarskou výrobou, strojárstvom a odevnou výrobou. Z energetických surovín sú v okrese zásoby zemného plynu, ropy a hnedého uhlia, z nerudných surovín vápenec. Na vývoj poľnohospodárskej produkcie mala vplyv transformácia a privatizácia družstiev, nedostatok financií a zastaraná poľnohospodárska technika. Nepriaznivo na vývoj hospodárstva pôsobí výrazná migrácia, najmä odchod mladých ľudí a prirodzený úbytok obyvateľstva. V rámci regiónu má najväčšie zastúpenie poproduktívna zložka obyvateľstva. Negatívami sú tiež okrajová poloha okresu, nedobudovaná technická infraštruktúra, zaostávajúce služby cestovného ruchu, stagnácia malého a stredného podnikania, nerovnomerne rozložená priemyselná základňa a nedostatočná diverzifikácia výroby. Chýbajú inštitúcie, podporujúce regionálny rozvoj, nízka je i úroveň pracovného kapitálu a ekonomickej aktivity.²²

Okres môže budovať na svojom pôdnom fonde a na vhodných prírodných podmienkach pre poľnohospodársku prvovýrobu, investovať do rozvoja cestovného ruchu a využívať

¹⁹ Podľa: <https://www.google.com/search?q=priemyseln%C3%BD+park+okres+sobrance&oq=priemyseln%C3%BD+park+okres+sobrance&aqs=chrome..69i57j0i512l8j0i457i512.5365j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#>, 2006

²⁰ Podľa: <https://www.google.com/search?q=priemyseln%C3%BD+park+okres+sobrance&oq=priemyseln%C3%BD+park+okres+sobrance&aqs=chrome..69i57j0i512l8j0i457i512.5365j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#>, 2006

²¹ Podľa: Akčný plán rozvoja okresu Sobrance, 2015

²² Podľa: https://www.slovensko.sk/sk/lokality/_da8a573c-633b-441c-aeec-5e0af7d32993, 2021

neznečistené životné prostredie a zdroje kvalitnej pitnej vody. Stabilizácia v poľnohospodárstve by mohla prebiehať cestou rozvoja vinohradníctva, ovocinárstva a pestovania liečivých rastlín.²³

3.2.2 Vihorlatské vrchy

Dominantu územia predstavujú pôvodne sopečné Vihorlatské vrchy. Vypínajú sa nad Východoslovenskou nížinou, pričom ich najvyššie vrcholy presahujú nadmorskú výšku 1 000 m n. m. Aj napriek tomu, že pohorie svojou rozlohou nepatrí medzi mohutné geologické útvary, nachádza sa tu viacero prírodných zaujímavostí – jazier, skalných útvarov či rašelinísk. Vegetáciu vihorlatských lesov možno pritom zaradiť k západokarpatskej, východokarpatskej a panónskej flóre.

3.2.3 Morské oko

Vihorlatské jazero Morské oko patrí medzi najkrajšie prírodné jazerá v rámci Slovenska. Ide o národnú prírodnú rezerváciu s najvyšším stupňom ochrany flóry a fauny. V okolí vodnej plochy sa vyskytujú prevažne listnaté lesy, v samotnom jazere žije napr. rak riečny. Blízko Morského oka a Porubského potoka boli v nedávnej dobe objavené dva minerály – terluronevskit (Bi_3TeSe_2) v roku 2001 a vihorlatit ($\text{Bi}_{24}\text{Se}_{17}\text{Te}_4$) v roku 2005 (obidva vznikli hydrotermálnou činnosťou v prekremených horninách). Ide o ich prvé typové náleziská v rámci výskumu.

3.2.4 Sobranský vinohradnícky región

Geografické pomery – na severe husté, prevažne listnaté lesy, pokrývajúce pohorie, na juhu prechádzajúce do úrodnej rozsiahlej nížiny – vytvorili veľmi dobré podmienky pre pestovanie vínnej révy a dorábanie kvalitného vína. Sobranský vinohradnícky región s dlhou tradíciou produkcie vína predstavuje najvýchodnejšiu vinohradnícku oblasť na Slovensku. Dokázateľne od 15. storočia sa hrozno pestovalo v obciach Tibava, Choňkovce, Petrovce a Krčava. V súčasnosti toto územie prislúcha do Východoslovenskej vinohradníckej oblasti (Sobranský rajón) – patrí tu 24 obcí (kategórie B2), konkrétne Baškovce, Hlivištia, Horňa, Husák, Choňkovce, Jasenov, Jenkovce, Kolibabovce, Koňuš, Koromľa, Krčava, Nižné Nemecké, Orechová, Porúbka, Poruba pod Vihorlatom, Priekopa, Remetské Hámre, Sejkov, Svätuš, Tibava, Úbrež, Vojnatina, Vyšná Rybnica a Vyšné Nemecké. Spomedzi tradičných odrôd vínnej révy sa v oblasti pestuje Müller Thurgau, Rízling vlašský či Frankovka modrá,

²³ Podľa: https://www.slovensko.sk/sk/lokality/_da8a573c-633b-441c-aeec-5e0af7d32993, 2021

dorábajú sa tu i odrody Chardonnay, Dornfelder, Neronet alebo novošľachtence Devín a Dunaj.

3.2.5 Sobrance ako kúpeľné mestečko

Sobrance boli v minulosti známe ako kúpeľné mestečko. Soľné pramene Sobraneckých kúpeľov sa spomínajú už v roku 1335, najväčší rozmach dosiahli kúpele po roku 1830; koncom 2. svetovej vojny boli zničené. Po obnove fungovali ako rehabilitačné a doliečovacie zariadenie michalovskej nemocnice, areál s celkovou rozlohou 64 ha s charakterom upraveného lesoparku tiež plnil rekreačnú a oddychovú úlohu. Tunajšia liečivá minerálna voda má dokázateľné vysoko pozitívne účinky v rámci liečenia poúrazových stavov, ako aj reumatických, zápalových a degeneračných ochorení pohybového ústrojenstva. V súčasnosti sú kúpele mimo prevádzky, od roku 2021 je ich novým vlastníkom Košický samosprávny kraj.

3.2.6 Vodné toky

Významnú časť územia odvodňuje potok Okna so svojimi prítokmi (cez oblasť preteká severo-južným smerom), v menšej miere je to rieka Uh so svojimi prítokmi (tečie východo-západným smerom).

Potok Okna predstavuje ľavostranný prítok Čiernej vody – pramení pod Sninským kameňom vo Vihorlatských vrchoch, preteká poľnohospodárskou oblasťou s mnohými zavlažovacími kanálmi a pri obci Senné sa spája s Čiernou vodou.

Rieka Uh je ľavostranným prítokom Laborca – pramení na Ukrajine, vo Východných Karpatoch, na našom území má charakter typicky nížinnej rieky, teda ukladá mohutné riečne nánosy a vytvára početné mŕtve ramená.

Hydrologickú kostru územia ešte dotvára sústava odvodňovacích kanálov, zaústených do vodných tokov.

3.2.7 Vodné plochy

3.2.7.1 Prírodné vodné plochy

V doline potoka Okna sa nachádza najväčšie prírodné jazero Vihorlatských vrchov – už spomínané Morské oko. Jeho vznik spadá do obdobia doznievania sopečnej činnosti v pohorí Vihorlat. Rozprestiera sa pod Sninským kameňom, v k. ú. obce Remetské Hámre, v nadmorskej výške 619 m n. m. – zaberá plochu 13,8 ha a má maximálnu hĺbku 25,1 m. Do jazera ústi 6 stálych prameňov a niekoľko periodických; prebytočnú vodu odvádza potok Okna.

Západne od Morského oka, stále v k. ú. obce Remetské Hámre, v nadmorskej výške 727 m n. m., je situované ďalšie prírodné horské jazero – Malé Morské oko. Jeho celková výmera predstavuje 0,33 ha, maximálna hĺbka dosahuje 3 – 3,5 m. Dobre je na ňom pozorovateľný proces prirodzeného starnutia jazera – postupne zarastá a prejavuje sa tu proces rašelinenia. V roku 1993 bola táto vodná plocha vyhlásená za prírodnú pamiatku.

Do juhozápadnej časti územia – do k. ú. obce Blatná Polianka – zasahuje časť národnej prírodnej rezervácie Senianske rybníky (ide o jednu z najvýznamnejších ornitologických lokalít v rámci strednej Európy).

3.2.7.2 Umelé vodné plochy

Vodná nádrž Vyšná Rybnica sa nachádza v k. ú. obce Vyšná Rybnica, severne od intravilánu. Zaberá plochu 11,6 ha a vznikla vybudovaním sypanej hrádze na potoku Okna. Služi na zachytávanie príválových vôd, ako aj pre potreby pstruhového hospodárstva (to je situované v susedstve), v telese hrádze je tiež zabudovaná malá vodná elektráreň. Nádrž predstavuje vhodný biotop pre rôzne druhy vodného vtáctva, žiab a rýb; v letných mesiacoch sa využíva predovšetkým na jednodňovú rekreáciu a športové rybárstvo.

Umelá vodná nádrž Kolibabovce sa rozprestiera v k. ú. obcí Kolibabovce, Vojnatina a Orechová, západne od obce Kolibabovce, na Orechovskom potoku. Obklopená je krovinným a stromovým porastom. Predstavuje vhodný biotop pre vodné vtáctvo, plní tiež rekreačnú funkciu, resp. využíva sa na chov rýb a rybolov.

Vodná plocha Lapoš je situovaná v k. ú. obce Choňkovce, východne od nej, smerom na Koňuš. V minulosti sa tu ťažil andezit, po ukončení ťažby bola plocha zaplavená. Okrajové časti sú v súčasnosti zarastené vodnou vegetáciou.

Vodná plocha v bývalom kameňolome Beňatina sa nachádza v k. ú. obce Beňatina, severovýchodne od obce. V minulosti išlo o dobývací priestor pre ťažbu vápencovej kamennej suroviny (stavebného kameňa). Po ukončení ťažby bol areál kameňolomu samovoľne zatopený a vytvorila sa tu súvislá vodná plocha, ktorá je v súčasnosti využívaná v letných mesiacoch na neregulovanú rekreáciu – kúpanie. Okolie lomu bolo dlhé obdobie ťažko turisticky dostupné – v roku 2019 tu pribudol okružný vyhlídkový chodník so zábradlím, fotopoint i vysunuté vyhlídky, v roku 2022 zas vystavali atraktívnu lanovú dráhu s dĺžkou 180 m, spájajúcu najvyššie a najnižšie položené miesta lomu. Táto vodná plocha tiež predstavuje perspektívny biotop pre vodnú faunu.

Vodná plocha na Remetskom potoku vznikla v k. ú. obce Úbrež, severne od nej, v lesnom komplexe Karná, na Remetskom potoku, a to prehradením potoka a vybudovaním menších hrádzok bobrom európskym.

3.2.8 Minerálne, termálne a banské vody

V rámci sledovaného územia sú zdroje minerálnych vôd zaregistrované v lokalitách Jenkovce (kyselka na lúke), Nižné Nemecké (kyselka pri ŠM), Porostov (vrt na dvore ŠM), Svätuš (vrt RH-1) a Sobrance (Kúpeľný prameň – nevyužívaný prameň, Očný prameň, Horná Okenca, Dolná Okenca, Kráter, vrt TMS-2 a vrt TMS-3).

Z uvedených miest možno ako najvýznamnejšiu označiť lokalitu Sobrance, konkrétne už spomínané Sobranecké kúpele. V súčasnosti sa tu využíva iba jeden prameň – Očný prameň, a to na pitie. Jeho výdatnosť je nemerateľná (prameň však nie je uznaný za prírodný liečivý zdroj).

Termálne vody boli identifikované v rámci Sobraneckých kúpeľov – konkrétne ide o 3 vrty s hĺbkami 112 m, 150 m a 822 m, výdatnosťou (na prelive) 3,4 l/s, 1,5 l/s a 0,3 l/s a teplotou 17 °C.

Zdrojom banských vôd sú staré banské diela. V rámci sledovaného územia sú banské vody evidované len na lokalite Remetské Hámre – ide o banské vody zo starých štôlní s výdatnosťou 0,5 l/s.

3.2.9 Veľkoplošné chránené územia

V severnej, lesnatej časti sa nachádza jedno veľkoplošné chránené územie – Chránená krajinná oblasť (CHKO) Vihorlat. Zasahuje do k. ú. obcí Jovsa, Poruba pod Vihorlatom, Remetské Hámre, Hlivištia, Choňkovce, Podhorod', Ruská Bystrá a Vyšná Rybnica. CHKO bola vyhlásená v roku 1973, zaberá celkovú plochu 17 485 ha a jej úlohou je chrániť cenné spoločenstvá fauny a flóry územia, miestami pralesovitého charakteru.

3.2.10 Maloplošné chránené územia

Ku koncu roka 2014 bolo na sledovanom území vyhlásených 11 maloplošných chránených území.

Tabuľka 5 – Maloplošné chránené územia v okrese Sobrance

Kód	Obrázok	Typ	Názov	Rozloha v ha	Galéria	Popis územia	Súradnice
1063		PR	Baba pod Vihorlatom	37,9300		Ochrana porastov pralesovitého charakteru s ukázkou mohutných bukov a javorov horských a s masovým výskytom skopolie kránskej	48°54'24"S 22°10'00"V
501		PP	Beňatinský travertín	0,2400		Ochrana geologického odkryvu, ktorý predstavuje profil najvýchodnejšie položeného travertínu na Slovensku s recentnou tvorbou travertínu. Výskyt skamenelých zvyškov malakofauny v Beskydskom predhorí v Uhlarskej pahorkatine	48°48'37"S 22°21'43"V
854		PR	Drieň	11,2500			
576		PR	Jedlinka	35,0400		Ochrana ihličnatých drevín - jedle a smreka a pralesovitých spoločenstiev bučín, jaseňových javorín, bukových javorín a jedľových bučín s výskytom viacerých ohrozených druhov rastlín a živočíchov vo Vihorlate	48°54'51"S 22°10'49"V
859		PR	Lysá	3,9500			
860		PR	Lysák	4,2800		Ochrana vzácných teplomilných lesných spoločenstiev bukových dúbav (dub mnohoplodý a žltkastý) vo vysokej nadmorskej výške - 821 m. Doteraz druhá známa lokalita vzácnnej paprade jazyka hadieho vo Vihorlate, výskyt ľalie zlatohavej, skopolie kránskej	48°52'53"S 22°11'10"V
601		PR	Machnatý vrch	3,1800			
891		PP	Malé Morské oko	2,0623		Vihorlatské jazierko, ktoré reprezentuje určitý vývojový stupeň s možnosťou porovnávania prirodzeného stamutia týchto jazierok v pohorí	48°54'45"S 22°10'59"V
619		NPR	Morské oko	108,4800		Ochrana biologických hodnôt zosuvom zahradeného jazera Morské oko vo Vihorlate, rastlinných a živočíšnych spoločenstiev typických pre východoslovenské vyvrveliny a krajinárskych hodnôt územia. Pestré zloženie lesných porastov, bohatstvo avifauny	48°54'56"S 22°11'53"V
863		PR	Pod Třstím	7,4000			
668		NPR	Senianske rybníky	213,3100			

Zdroj: Zoznam chránených území v okrese Sobrance – Wikipédia (wikipedia.org)

Tabuľka 6 – Maloplošné chránené územia v okrese Sobrance

Názov	Obec	Kategória	Plocha v m ²	Rok vyhlásenia
Baba pod Vihorlatom	Remetské Hámre	PR	379 300	1999
Beňatinský travertín	Beňatina	PP	2 400	1989
Drieň	Hlivišťa	PR	112 500	1993
Jedlinka	Remetské Hámre	PR	350 400	1988
Lysá	Choňkovce, Podhorod'	PR	39 500	1993
Lysák	Remetské Hámre	PR	42 800	1993
Machnatý vrch	Vyšná Rybnica	PR	31 800	1988
Malé Morské oko	Remetské Hámre	PP	20 623	1993
Morské oko	Remetské Hámre Vyšná Rybnica	NPR	1 084 800	1984
Pod Třstím	Remetské Hámre	PR	74 000	1993
Senianske rybníky	Blatná Polianka	NPR	2 133 100	1955

Zdroj: Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky

Takmer všetky z nich sú situované v severnej a severovýchodnej časti územia a patria pod správu CHKO Vihorlat.

Prírodná rezervácia (PR) Baba pod Vihorlatom je zaradená do 5. stupňa ochrany a nachádza sa v hrebeňovej partii CHKO Vihorlat. Geologické podložie tu tvoria andezity, bazalty a lávové prúdy, v centrálnej časti ide o úsek skalných morí a nerovnomerného zoskupenia skál a balvanov. Samotné územie tvoria porasty pralesovitého charakteru s ukázkou mohutných bukov a javorov horských. Celé územie je významné aj z vodohospodárskeho hľadiska.

Prírodná pamiatka (PP) Beňatinský travertín sa radí do 4. stupňa ochrany. Ide o najvýchodnejšie situovaný travertín v rámci Slovenska, kde tvorba travertínu pokračuje aj v súčasnosti. Vlastný objekt tvorí umelý geologický odkryv, ktorý vznikol ako zárez pri výstavbe lesnej cesty (doposiaľ tam bolo zistených aj 45 druhov skamenených zvyškov mäkkýšov).

PR Drieň je zaradená do 4. stupňa ochrany a situovaná je severozápadne od obce Hlivišťa, v nadmorskej výške 345 m n. m. Tunajšie geologické podložie tvoria pyroxenické andezity a ich pyroklastiká, ktoré miestami vystupujú na povrch, v západnej časti sú to tiež bralá a skalné steny. Územie je významné výskytom lesných a lesostepných spoločenstiev na skalnom podloží.

PR Jedlinka patrí do 5. stupňa ochrany, pričom predstavuje jedinú pôvodnú lokalitu s výskytom ihličnanov – smreka a jedle – v pohorí Vihorlat. Klimatické pomery spôsobili, že ihličnany ustúpili expanznému buku, reliktné sa udržali len v tejto neprístupnej mrazovej kotline. Územie zahŕňa i pralesovité spoločenstvá bučín s výskytom viacerých chránených druhov rastlín a živočíchov.

PR Lysá sa radí do 4. stupňa ochrany. Zahŕňa ochranný les na strmých kamenitých svahoch až zrazoch, južná časť má extrémny sklon 80 – 90 %. V tejto časti vychádzajú na povrch skalné steny, vysoké 6 – 10 m. Územie je pozoruhodné výskytom vzácnych lesných a lesostepných spoločenstiev.

PR Lysák je zaradená do 5. stupňa ochrany. Jej centrálnu časť predstavuje skalná plošina, rozprestierajúca sa na vypreparovaných andezitoch, v južnej časti sú tiež viaceré bralá. Územie zahŕňa vzácne teplomilné lesné spoločenstvá bukových dúbav vo vysokej nadmorskej výške 821 m n. m.

PR Machnatý vrch patrí do 4. stupňa ochrany. Vyhlásená bola na ochranu rastlinného spoločenstva v kyslých bučinách Vihorlatských vrchov.

PP Malé Morské oko s 5. stupňom ochrany predstavuje názorný príklad vývojového štádia v procese prirodzeného starnutia vihorlatských jazier (ide o druhé najzachovalejšie jazero v pohorí).

Národná prírodná rezervácia (NPR) Morské oko sa radí do 5. stupňa ochrany. Vyhlásená bola na ochranu biologických hodnôt jazera Morské oko, rastlinných a živočíšnych spoločenstiev, typických pre východoslovenské vyvreliny, a krajinných hodnôt územia na vedecko-výskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele. V jazere prebieha urýchlený proces prirodzeného starnutia, sprevádzaný zmenou pôvodnej ichtyofauny.

PR Pod Trstím má 4. stupeň ochrany a situovaná je v južnej časti pohoria Vihorlat. Jej súčasťou je tiež rašelinisko – jediné v južnej časti Vihorlatu. Reliéf tvorí zvlnená svahová plošina pod hrebeňom Veľkej Trestie s terénnymi depresiami. Na území pramení Remetský potok a potok Čeremošnia.

V juhozápadnej časti do sledovaného územia zasahuje jediné maloplošné chránené územie – rozprestiera sa na Východoslovenskej rovine a patrí pod správu CHKO Latorica.

NPR Senianske rybníky s 5. stupňom ochrany konkrétne zasahuje do k. ú. obce Blatná Polianka. Vyhlásená bola na ochranu vzácných vodných biocenóz a vodného vtáctva na vedecko-výskumné, náučné a kultúrno-výchovné ciele. Nachádza sa na významnej migračnej trase vodného a pobrežného vtáctva, pričom slúži aj ako oddychová lokalita pri ich pravidelnej jarnej a jesennej migrácii.

Chránené vtáčie územie Vihorlatské vrchy (SKCHVU035) bolo vyhlásené vyhláškou MŽP SR č. 195/2010 zo 16. apríla 2010. Na jeho území platí 1. až 5. stupeň ochrany. Celková výmera územia predstavuje 48 286,3 ha, pričom zasahuje do k. ú. obcí Poruba pod Vihorlatom, Jovsa, Kusín, Vyšná Rybnica, Remetské Hámre, Ruský Hrabovec, Ruská Bystrá, Hlivišťa, Podhorod', Vyšné Remety, Inovce, Choňkovce, Beňatina, Jasenov, Baškovce, Koňuš, Priekopa, Vojnatina, Porúbka, Koromľa, Petrovce, Kolíbabovce, Husák, Orechová, Krčava a Vyšné Nemecké.

Chránené vtáčie územie Senianske rybníky (SKCHVU024) bolo vyhlásené vyhláškou MŽP SR č. 436/2009 zo 17. septembra 2009. Na jeho území platí 1. až 5. stupeň ochrany. Celková výmera územia predstavuje 2 668,5 ha a zasahuje do k. ú. obcí Blatná Polianka a Blatné Remety.

Územie európskeho významu Morské oko (SKUEV0209) bolo schválené uznesením Vlády SR č. 239/2004 zo 17. marca 2004. Na jeho území platí 2. až 5. stupeň ochrany. Celková výmera územia je 14 962,2 ha, pričom zasahuje do k. ú. obcí Vyšná Rybnica,

Remetské Hámre, Ruská Bystrá, Hlivištia, Podhorod', Choňkovce, Beňatina, Koňuš, Priekopa, Porúbka, Koromľa, Petrovce a Husák.

Územie európskeho významu Senianske rybníky (SKUEV0208) bolo schválené uznesením Vlády SR č. 239/2004 zo 17. marca 2004. Na jeho území platí 2. až 5. stupeň ochrany. Celková výmera územia predstavuje 213,5 ha a zasahuje do k. ú. obce Blatná Polianka.

3.2.11 Medzinárodné dohovory, chránené územia

Od roku 2007 sú Karpatské bukové pralesy zaradené do Zoznamu lokalít svetového prírodného dedičstva UNESCO. Ide o sústavu cezhraničných prírodných území, pozostávajúcu z 10 samostatných lokalít. Patria tu 4 lokality na Slovensku – jednou z nich je Vihorlat (zasahuje aj na územie okresu Sobrance), 6 lokalít je situovaných na Ukrajine. Slovenské lokality Havešová, Rožok a Stučica sú súčasťou národného parku Poloniny, lokalita Vihorlat zas patrí do chránenej krajinej oblasti Vihorlat. Konkrétne ide o rozsiahly komplex bukových pralesov, ktorý sa tiahne pozdĺž oblúka hlavného hrebeňa Vihorlatských vrchov – jeho výškové rozpätie je od 630 do 1 076 m n. m. Vihorlatské pralesy sú pritom charakteristické dominanciou buka lesného, nízkym zastúpením jedle bielej, javora horského a jaseňa štíhleho, resp. absenciou smreka obyčajného.

3.2.12 Chránené stromy

Na sledovanom území sú registrované 4 chránené stromy. Dôvodom ochrany je ich mimoriadny krajnotvorný a estetický význam, ako aj ich historická a spoločenská hodnota.

Tabuľka 7 – Chránené stromy v okrese Sobrance

Názov chráneného stromu	Slovenský názov stromu	Vedecký názov	Obec	Dôvod ochrany
Moruša v Tibave	moruša biela	<i>Morus alba L.</i>	Tibava	ojedinelý výskyt tohto druhu s takými mimoriadnymi rozmermi, má mimoriadnu historickú a genetickú hodnotu
Platan v Tibave	platan javorolistý	<i>Platanus hispanica Münchh.</i>	Tibava	vysoká dendrologická a estetická hodnota, kmeň sa vo výške 0,7 m nad zemou rozvetvuje na 4 silné samostatné kmene
Borovica v Krčave	borovica Jeffreyova	<i>Pinus jeffrey Grev. Et Balf</i>	Krčava	ojedinelý výskyt takého druhu na tomto území, predstavuje esteticky cenný, voľne rastúci solitér
Platan v Krčave	platan javorolistý	<i>Platanus hispanica Münchh.</i>	Krčava	vysoká dendrologická a estetická hodnota, strom vyniká mimoriadnymi rozmermi a vekom

Zdroj: Štátna ochrana lesov SR

3.2.13 Jaskyne

Jaskynné útvary boli identifikované na južnom svahu kóty Vyšná Hurka, asi 1,5 km východne od obce Beňatina. Nie sú sprístupnené. Ide o významné zimovisko netopierov (zistených tu bolo 5 druhov netopierov).

3.3 Kvalita životného prostredia

3.3.1 Kvalita ovzdušia

V rámci Košického kraja má okres Sobrance najmenej znečistené ovzdušie. V súčasnosti sa v okrese nenachádza žiadny významný zdroj znečisťovania. Medzi malé (marginálne) zdroje znečisťovania ovzdušia patrí najmä doprava, lokálne vykurovacie systémy na tuhé palivá, resp. suspenzia a resuspenzia častíc z nedostatočne čistených komunikácií, stavenísk a iných plôch.

3.3.2 Kvalita povrchových a podzemných vôd

Ako už bolo spomínané, územím preteká potok Okna s prítokmi a rieka Uh s prítokmi.

Rieka Uh privádza znečistenú vodu už z územia Ukrajiny.

Príčinou zhoršenej kvality povrchovej vody v rámci sledovaného územia je hlavne nedostatočné čistenie komunálnych odpadových vôd.

Kvalita podzemných vôd sa sleduje v 1 útvaru podzemných vôd v kvartérnych sedimentoch a v 3 útvaroch podzemných vôd v predkvartérnych horninách.

Na základe hodnotenia chemického stavu nebola v daných útvaroch identifikovaná zhoršená kvalita podzemných vôd.

3.3.3 Kultúrne a historické zdroje (pamiatky)

V okrese Sobrance sa nachádza spolu 39 kultúrnych pamiatok, zapísaných v Ústrednom zozname pamiatkového fondu SR. Väčšinu z nich tvoria kostoly a chrámy, kúrie, historické vily, zrúcaniny hradov a technické pamiatky, ako sú vodné a elektrické mlyny.

Z kultúrno-historického hľadiska medzi významné národné kultúrne pamiatky patria drevené kostolíky (chrámy) v Inovciach a Ruskej Bystrej. Charakteristická je pre ne trojdielnosť pôdorysnej dispozície – vstupná časť (babiniec), chrámová (hlavná) loď a oltárna časť. V interiéri sa nachádzajú ikony (maľby východného obradu), osadené do ikonostasov, ktoré oddeľujú chrámovú loď od oltárnej časti.

Drevený kostolík (chrám) v Ruskej Bystrej bol v roku 2008 – spolu s ďalšími 7 drevenými kostolmi a chrámami Karpatského oblúka – zapísaný do Zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO.

Okrem pamiatok hmotného kultúrneho dedičstva sa na sledovanom území dodnes zachovali i prvky nehmotného kultúrneho dedičstva, a to v podobe ľudových zvykov a tradícií.

Zimné tradície sú sústredené predovšetkým do obdobia Mikuláša a Vianoc. Na Veľkú noc je zvykom v obciach oblievať dievčatá v pondelok ráno. Zachovalo sa tiež stavenie májov.

Niektoré tradície sa postupne vytrácajú, mnohé ostávajú živé vďaka aktívnym občanom, organizáciám a folklórnym skupinám či súborom.

Tabuľka 8 – Zoznam nehnuteľných kultúrnych pamiatok v okrese Sobrance

Obec	Pamiatkový objekt a jeho zaužívaný názov	Počet
Beňatina	Chrám – Pokrov Presvätej Bohorodičky	1
Bežovce	Kalvínsky kostol	1
Hlivištia	Chrám svätého Juraja	1
Horňa	Chrám Zosnutia Presvätej Bohorodičky	1
Choňkovce	Chrám Zvestovania Presvätej Bohorodičky	1
Inovce	Drevený gréckokatolícky Chrám svätého Michala	1
Jenkovce	Kalvínsky kostol Kúria Park pri kúrii Elektrický mlyn	4
Lekárovce	Chrám Narodenia Presvätej Bohorodičky	1
Ostrov	Kostol Nanebovstúpenia Pána	1
Podhorod'	Chrám svätých Petra a Pavla Tibavský hrad Hradná veža Opevnenie hradu	4
Remetské Hámre	Kaštielik – Széchényiovský poľovnícky kaštieľ Hrob partizánov Vila Morské oko Vila zotavovňa – bývalý dojčenský ústav Vila zotavovňa – zdravotné stredisko Budova lesnej správy	6

Ruská Bystrá	Drevený gréckokatolícky Chrám svätého Mikuláša	1
Ruskovce	Chrám svätých Petra a Pavla Vodná píla Vodný mlyn	3
Ruský Hrabovec	Drevený gréckokatolícky Chrám svätého Juraja	1
Sejkov	Chrám svätého Juraja	1
Sobrance	Russayova vila (ZUŠ) Russayova vila (ZUŠ) – sadovnícka úprava Váradyho vila – Sobranecké kúpele	3
Tibava	Kostol Nanebovzatia Panny Márie	1
Úbrež	Kostol svätého Štefana	1
Veľké Revištia	Kúria	1
Vojnatina	Kostol Povýšenia Svätého Kríža Liatinový náhrobník	2
Vyšná Rybnica	Vodný mlyn	1
Vyšné Remety	Chrám svätého Michala archanjela	1

Zdroj: Zoznam kultúrnych pamiatok v okrese Sobrance – Wikipédia (wikipedia.org)

V meste Sobrance sa nachádza jedinečné Gitarové múzeum – nateraz jediné známe gitarové múzeum v Európe a druhé na svete (je v americkom Nashville). Jeho návštevníci si tu môžu pozrieť takmer kompletnú zbierku elektronických gitár (niekoľko sto kusov) z obdobia rokov 1947 až 1980. Súčasťou stálej expozície je aj rozsiahly obrazový materiál. Obsahuje dokumentáciu o zrode, vývoji a obdobiach legendárnej skupiny Beatles s výkladom o gitarách, na ktorých liverpoolské kvarteto hralo v časoch svojej najväčšej slávy. Najzaujímavejším exponátom je pritom česká gitara Gracioso, na ktorej začínal svoju kariéru George Harisson. Sú tu i zaujímavé a cenné kusy, ktoré múzeu daroval Petr Janda z Olympicu, Maťo Ďurinda z Tublatanky či iné osobnosti slovenskej a českej hudobnej scény.

3.3.4 Technické pamiatky regiónu

V regióne sa nachádza i niekoľko technických pamiatok – ich stav je rôzny, väčšina si však vyžaduje rekonštrukciu:

Hnojné – vodný mlyn, nevyužíva sa;

Vyšná Rybnica – vodný mlyn, postavený v roku 1947, nevyužíva sa;

Ruskovce – vodná píla a vodný mlyn (z pôvodného mlyna sa zachovala historická turbína), čiastočne sa využíva ako súčasť malej vodnej elektrárne;

Jenkovce – vodný mlyn, nevyužíva sa;

Remetské Hámre – zvyšky úzkokoľajnej lesnej železnice (pôvodne drevenej, v medzivojnovom období predĺženej až do Michaloviec), v obci sa nachádza motorová mašinka a dva opleny (vagóny na zvážanie dreva).

3.3.5 Hrady

Choňkovce – „nový“ Tibavský hrad, jeho zvyšky sa nachádzajú v polohe Hradzisko (330 m n. m.) na skalnatom hrebeni Borolo asi 3 km severovýchodne od obce, vystavaný bol pravdepodobne v druhej polovici 14. storočia, zanikol asi po roku 1418;

Podhorod' – pôvodný Tibavský hrad, zrúcaniny sú situované v severnej časti obce, nad bývalým kameňolomom, v nadmorskej výške 405 m n. m., postavený bol zrejme v 13. storočí, v roku 1338 sa spomína už ako spustnutý, v roku 1715 bol úplne rozrútený; ide o najvýchodnejšie položenú zrúcaninu hradu na Slovensku, zároveň patrí medzi najmenšie slovenské hrady.

3.3.6 Múzeá a kúrie

Múzeum na čiare v Lekárovciach predstavuje lokálne múzeum, dokumentujúce špecifický život na hraničnej čiare, spojený s pašovaním a prevádzachtvom.

Klasicistická kúria v Jenkovciach pochádza zo začiatku 19. storočia, jej terasa s dvojramenným schodiskom je orientovaná do historického parku. Za kultúrnu pamiatku bola vyhlásená v roku 1988. Park sa rozprestiera na ploche 2,27 ha a predstavuje jediný chránený park v okrese Sobrance.

Vidiecke múzeum v obci Záhor sídli v historickom dome z roku 1805.

3.3.7 Cestovný ruch

Z pohľadu potenciálu cestovného ruchu je pre okres Sobrance najvýznamnejšia zachovaná prírodná scenéria s jedinečnou biodiverzitou. Na jeho území sa nachádza bohatá sieť chránených území rôznych kategórií – jediné veľkoplošné chránené územie predstavuje chránená krajinná oblasť Vihorlat a v rámci nej niekoľko známych prírodných rezervácií, národných prírodných rezervácií a prírodných pamiatok (napr. Morské oko, Malé Morské oko, Jedlinka či Lysák). Sú tu aj geotermálne, najmä siričité pramene, ktoré sa využívali v rámci Sobraneckých kúpeľov (dnes sú mimo prevádzky). Pomerne bohaté zastúpenie majú tiež

kultúrne pamiatky, resp. pamiatky historického dedičstva (drevené chrámy, zrúcaniny hradov, technické pamiatky). Multikultúrny charakter regiónu pritom zvyrazňuje vzájomné prelínanie zemplínskej a rusínskej kultúry, resp. západnej (latinskej) a východnej (ortodoxnej) kresťanskej tradície. Vinárstvo sobranskej oblasti reprezentujú kvalitné odrodové vína z produkcie vinárstiev v Orechovej, Tibave či Priekope. Lesy Vihorlatu a ich prírodné bohatstvo je ideálne na turistiku – aktívny oddych (turistické trasy tu boli vytýčené ešte v druhej polovici 19. storočia ako druhé po Vysokých Tatrách). Atraktívne na rekreačné využitie sú tiež menšie umelé vodné plochy.

Aj napriek veľkému potenciálu cestovného ruchu možno – na základe dostupných štatistických údajov – konštatovať jeho nedostatočné využívanie (do úvahy neberieme dopravné transfery, súvisiace s existenciou slovensko-ukrajinských hraničných priechodov).

Akútnym sa – v záujme zlepšenia daného stavu – javí permanentné zvyšovanie kvality poskytovaných služieb cestovného ruchu najmä prostredníctvom rozvoja ľudských zdrojov, potenciál tiež vidíme v ďalších možnostiach cezhraničnej spolupráce. Tradičný agrárny charakter danej oblasti sa priam ponúka na realizáciu rôznych foriem vidieckeho turizmu a agroturizmu.

Medzi negatíva možno zaradiť absenciu kvalitných cyklotrás, resp. novovybudovaných cyklistických chodníkov vôbec, nedostatočnú ponuku vidieckej turistiky a agroturistiky či nevyužitú možnosť kúpeľníctva.

3.4 Sekundárna ponuka cestovného ruchu

3.4.1 Náučné chodníky

Lesný náučný chodník Sobranecké kúpele má dĺžku 1 800 m, situovaný je v nadmorskej výške okolo 150 m n. m., jednotlivé zastávky oboznámia návštevníkov s históriou Sobraneckých kúpeľov, so životom v lese a s prácou lesníkov.

Náučný chodník Remetské Hámre – Morské oko je zameraný na spoznávanie tradície drevorubačstva, pálenia dreveného uhlia, baníctva a železiarstva v obci Remetské Hámre, resp. na priblíženie zaujímavostí CHKO Vihorlat.

Náučný chodník Morské oko – Sninský kameň – Sninské rybníky podáva (okrem iného) informácie o vzniku jazera Morské oko (zahradenie doliny potoka Okna pri sopečnej činnosti), skalného útvaru Sninský kameň (ide o eróznou trosku lávového prúdu) či o živom symbole Vihorlatu – rastline telekii ozdobnej.

Náučný chodník Vtáčím rajom pri Iňačovciach a Sennom predstavuje toto chránené vtáče územie a jeho zaujímavosti (napr. že ide o najväčšiu sústavu rybníkov na Slovensku), resp. kaštieľ v obci Senné.

3.4.2 Cyklistické trasy

Región dolného Zemplína je vhodný, doslova ideálny pre rozvoj cykloturistiky, najmä trás stupňa obtiažnosti REKREA a SPORT. Platí to hlavne pre jeho rovinatú a pahorkatinovú časť – tu existuje relatívne hustá sieť ciest nižšej triedy (druhej a tretej triedy, spevnené a nespevnené poľné cesty) s malou frekvenciou cestnej premávky. V oblasti Východoslovenskej nížiny jestvuje tiež množstvo ochranných protipovodňových hrádzí so spevnenou korunou, resp. s cestou, vybudovanou na korune hrádze.

Problém pri tvorbe cyklotrás v dolnozemplínskej časti Vihorlatských vrchov predstavuje konflikt záujmov s lesným zákonom či konflikt so zákonom o vojenských obvodoch (VO Valaškovce). Najmä to bráni rozširovaniu siete cyklotrás a turistických chodníkov v centrálnej časti Vihorlatských vrchov (napr. na vrchol Vihorlatu, prechod z oblasti Zemplínskej šíravy do doliny Cirochy), hoci tu existuje množstvo spevnených lesných ciest (zvážnic).

Tabuľka 9 – Zoznam existujúcich cyklotrás

REKREA – menej zdatný cyklista

SPORT – zdatný cyklista

Číslo trasy	Trasa	Obtiažnosť	Kilometre
2880	Okolo Morského oka	kategória stredné SPORT	30,3 km
5876	Potašňa – Jelenia lúka	kategória stredné SPORT	6,1 km
8887	Potašňa – Nad Potašňou	kategória stredné SPORT	1,7 km
8888	Potašňa – Strihovce	kategória ľahké REKREA	3,3 km
2888	Vihorlatské úzkokolajky – Jovsa – Krčava	kategória stredné SPORT	33,0 km
8719	Koromľa – Priekopa	kategória stredné SPORT	14,7 km
2875	Cyklistický chodník ikon	kategória stredné SPORT	79,1 km
8895	Ruský Hrabovec – Ruská Bystrá	kategória stredné SPORT	5,2 km

Zdroj: <https://okres-sobrance.oma.sk/cyklotrasa>

3.4.3 Kúpalisko

V Sobranciach je počas letných mesiacov v prevádzke areál otvoreného mestského kúpaliska.

3.4.4 Jazdecká turistika

V obci Blatná Polianka sa nachádza ranč Nová zem.

3.4.5 Ubytovacie a stravovacie zariadenia

V regióne dolného Zemplína sú ubytovacie a stravovacie zariadenia rozložené veľmi nerovnomerne. Vo východnej časti regiónu (okres Sobrance) je nedostatok ubytovacích a stravovacích kapacít.

Tabuľka 10 – Prehľad ubytovacích a stravovacích zariadení v okrese Sobrance

Ubytovacie a stravovacie kapacity v okrese Sobrance								
Názov obce	Ubytovacie zariadenie	Počet lôžok	Možnosť stravovania	E-mail	Telefónne číslo	Stravovacie zariadenie	E-mail	Telefónne číslo
Baškovce		0	nie					
Beňatina	Ubytovanie Beňatina	16	nie	ubytovanie@benatina.eu	911204530			
Bežovce		0	nie					
Blatná	Ranč Nová Zem	15	nie	info@rancnovazem.sk	908179255			
Polianka								
Blatné Remety		0						
Blatné Revišťa		0						
Bunkovce		0						
Fekšovce		0						
Hľivišťa		0						
Horná		0						
Husák		0						
Choňkovce		0						
Inovce	Turistická ubytovňa	45	nie	inovce@inovce.sk	918451208			
Jasenov		0						
Jenkovce		0						
Kolíbabovce		0						
Koňuš		0						
Koromľa		0						
Krčava	Motorest Marko	12	áno	marianmochtak@post.sk	056/6599420, 0903266855	Motorest Marko	marianmochtak@post.sk	056/6599420
Kristy		0						
Lekárovce		0				Kaviareň Na čiare	muzeumnaciare@gmail.com	911999507, 905348289
Nížná Rybnica		0						
Nížné		0						
Nemecké								
Orechová		0						
Ostrov		0						
Petrovce		0						
Pinkovce		0						
Podhorod'		0						
Porostov		0						
Porúbka		0						
Priekopa		0						
Remetské Hámre	Chata Belka	8	nie	tiborseiler@zoznam.sk	905478964			
	Poľovnícky kaštieľik Morské oko	8	nie	katarina.fenikova@lesy.sk	917374919, 056/6524050			
	Chata Morské Oko	30	nie	katarina.fenikova@lesy.sk	917374919, 056/6524050			
	Chata Salamandra	14	nie	vladimirahladova@gmail.com	907462866			
	Penzión Ivana (Kaštieľik)	13	áno	0	908518779	Penzión Ivana (Kaštieľik)		908518779
						Poľovnícka reštaurácia		056/6595214
Ruská Bystrá		0						
Ruskovce		0						
Ruský		0						
Hrabovec								
Sejkov		0						
Sobrance	Penzión 43	12	nie	0	0918565726, 0907224229			
	Turistická ubytovňa Bunker	14	nie	0	908468598			
	SOŠ Turistická ubytovňa	30	nie	skola@sosoasso.sk	0903634751, 056/5622264			
	Penzión Maňa	14	áno	restauracia.mana@plynroz.sk	918246376	Penzión Maňa	restauracia.mana@plynroz.sk	918246376
	Turistická ubytovňa Lucia	4	áno	mitrovalucia@centrum.sk	908504600	Reštaurácia Lucia	mitrovalucia@centrum.sk	908504600
						Reštaurácia Pohoda		
						Sobrancecké kúpele		
						Pizzeria Magico		
						Pizzeria Mariano		
						Pizza Kendereš		
						Pizza Miľkes		
						Pizza Buona		
						Reštaurácia Biela ruža		
						Lahôdky Milka		
						Motorest Žarovnica		
Svätuš		0						
Tašuľa		0						
Tibava		0						
Úbrež								
Veľké Revišťa	Motel Toscana	19	áno	radoslavitoscak@gmail.com	905740537	Motel Toscana	radoslavitoscak@gmail.com	905740537
Vojnatina		0	nie					
Vyšná Rybnica	Penzión Valéria	15	áno	penzionvaleria@gmail.com	0907144012, 0908337426	Penzión Valéria	penzionvaleria@gmail.com	0907144012, 0908337426
Vyšné Nemecké	Espresso	0	áno	denisazuzova7@gmail.com	917345960	Espresso	denisazuzova7@gmail.com	917345960
Vyšné Remety		0	nie					
Záhor		0	nie					
Kapacita lôžok v okrese Sobrance:			269					
Počet ubytovacích zariadení v okrese sobrance:			17					
Počet stravovacích zariadení v okrese sobrance:			20					

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 11 – Zoznam kultúrnych podujatí v okrese Sobrance

Zoznam kultúrnych podujatí v okrese Sobrance												
Obec	LETO			JESEŇ			ZIMA			JAR		
	Jún	Júl	August	September	October	November	December	Január	Február	Marec	Apríl	Máj
Baškovce												
Beňatina		13. ročník Spoznaj východ východom - stretnutie motorkárov										
Bežovce												
Blatná Polianka	Poľanský kačúr „Time 4 Fun Tour„											
Blatné Remety												
Blatné Revištia												
Bunkovce												
Fekšovce												
Hľivištia												
Horná		VIII.ročník nočnej súťaže o putovný pohár prednostu Sobraniec, 5. kolo ZHSL										
Husák												
Choňkovce			Volejbalový turnaj o pohár starostu obce									
Inovce												
Jasenov												
Jenkovce			8.ročník Rockového podujatia - Miestny park									
Kolibabovce												
Koňuš												
Koromľa												
Krčava												
Kristy												
Lekárovce												
Nižná Rybnica												
Obec	Jún	Júl	August	September	October	November	December	Január	Február	Marec	Apríl	Máj
Nižné Nemecké												
Orechová		Letný športový deň										
Ostrov												
Petrovce												
Pinkovce												
Podhorod'			Podhorod'ské folklórne slávnosti									
Porostov												
Porúbka												
Priekopa			Tradičný kukuričný futbalový turnaj									
Remetské Hámre	Jánske ohne		Oslava SNP									
Ruská Bystrá												
Ruskovce												
Ruský Hrabovec												
Sejkov												
Sobrance		Turnaj v plážovom volejbale	Furmanské preteky v Sobranciach	Dni sv. Huberta, Sobranecky jarmok					Fašiangy			Sobranec ké dobrotý
Svätuš												
Tašul'a												
Tibava												
Úbrež												
Veľké Revištia												
Vojnatina												
Vyšná Rybnica												
Vyšné Nemecké												
Vyšné Remety												
Záhor												

Zdroj: Vlastné spracovanie

3.4.6 Informačné a kultúrno-osvetové zariadenia

Mestské kultúrne stredisko Sobrance

Turisticko-informačné centrum v Sobranciach

Štefánikova 21, 073 01 Sobrance

Otváracie hodiny: pondelok až piatok, 8.00 až 15.00 hod.

Telefón: +421 56 652 22 14

E-mail: tic@sobrance.sk

CA MYGGTOURS, s. r. o. Sobrance

Ruskovce 108, 073 01 Sobrance

E-mail: mygg@mygg.sk

3.5 SWOT analýza územia

S (Silné stránky):

- geografická poloha;
- prírodné danosti;
- klimatické podmienky;
- existujúca základná infraštruktúra cestovného ruchu, ubytovacie kapacity;
- blízkosť medzinárodného letiska (Košice, Užhorod – Ukrajina);
- vinárska oblasť;
- strediská cestovného ruchu s medzinárodnou a nadregionálnou pôsobnosťou;
- podmienky pre pešiu turistiku, cykloturistiku, poľovníctvo a rybárstvo, geoturizmus;
- kvalitne značené turistické chodníky;
- kultúrno-historické pamiatky;
- drevené kostolíky (chrámy);
- pamiatky v Zozname svetového prírodného a kultúrneho dedičstva UNESCO;
- bohatosť a zachovanosť kultúrnych tradícií;
- multikultúrnosť regiónu;
- existujúce programy estetizácie miest a obcí;
- existujúci ľudský potenciál pre rozvoj cestovného ruchu;
- spolupráca s Úradom KSK a referátom cestovného ruchu;
- vytvorenie krajskej Rady pre turizmus;
- fungujúce združenia so zameraním na cestovný ruch;

- rastúca úroveň znalosti cudzích jazykov;
- potenciál geotermálnej energie;
- existencia prvých turisticko-informačných kancelárií v regióne;
- jedinečné Gitarové múzeum v Sobranciach;
- vyhľadávané hubárske oblasti;
- lanová dráha Zipline na jazierku pri Beňatine (možnosť spustiť sa na 180 m dlhom oceľovom lane ponad zatopený lom s tyrkysovou vodou).

W (Slabé stránky):

- slabá prezentácia okresu Sobrance ako celku, jeho rozvojových možností, prírodných, kultúrnych a historických atrakcií prostredníctvom internetu, resp. veľa neaktualizovaných webových stránok;
- chýbajúce financie na údržbu, renováciu a rozvoj infraštruktúry – všetkých typov chodníkov a trás, infopanelov, aktivít, prístreškov, lavičiek, sociálnych zariadení;
- chýbajúci kvalifikovaní sprievodcovia cestovného ruchu;
- chýbajúce aplikácie, sčítacie zariadenia, webové kamery či smart zariadenia, zaznamenávajúce počet a pohyb návštevníkov (peších, cyklistov, bežkárov);
- chýbajúce parkoviská pri chránených územiach, absentujúca elektrodoprava a udržateľná doprava;
- chýbajúce parkoviská pre návštevníkov v niektorých lokalitách;
- absentujúca propagácia lokálnych a regionálnych produktov;
- nízka zapojenosť miestneho obyvateľstva do tvorby, ponuky a služieb cestovného ruchu;
- nevyužitú minerálne pramene – možnosť vybudovania ekologicky prijateľnej infraštruktúry, vhodnej pre turistov, cykloturistov, resp. pre rodiny s deťmi;
- slabo rozvinuté malé a stredné podnikanie v okrajových častiach okresu;
- chátranie Sobraneckých kúpeľov a celého okolia, resp. niektorých historických a kultúrnych pamiatok s negatívnym vplyvom na rozvoj cestovného ruchu;
- nedostatok vlastných investičných finančných zdrojov;
- nedostatočná úroveň spolupráce verejno-súkromných partnerstiev;
- chýbajúca koordinácia a ucelenosť aktivít v oblasti folklórnych, gastronomických a kultúrno-spoločenských aktivít.

O (Príležitosti):

- možnosti využitia finančných prostriedkov z programov Európskej únie;
- zvýšený záujem o aktívny cestovný ruch zo strany zahraničných turistov;
- finančná podpora malého a stredného podnikania zo strany štátu so zameraním na rozvoj cestovného ruchu;
- pozitívny vplyv zahraničných subjektov a návštevníkov na sortiment a kvalitu poskytovaných služieb, poskytovanie nových druhov služieb v súlade so svetovým trendom;
- ponuka produktov cestovného ruchu, diferencovaných s ohľadom na dopyt cieľových skupín turistov;
- využitie kultúrneho potenciálu okresu (kultúrne pamiatky, múzeá, kultúrne podujatia, folklórne a remeselné tradície) pre rozvoj cestovného ruchu;
- nevyužitý potenciál minerálnych prameňov, resp. predpokladaný potenciál termálnych prameňov v regióne;
- lepšia koordinácia aktivít viacerých subjektov, podnikajúcich v rôznych oblastiach služieb cestovného ruchu;
- vytvorenie podujatí, založených na miestnych tradíciách a zvykoch.

T (Ohrozenia):

- nedostatočná podpora marketingových aktivít na národnej a regionálnej úrovni;
- migrácia mladých ľudí do ekonomicky vyspelejších okresov z dôvodu nedostatku pracovných príležitostí, neschopnosti riešiť bývanie a pod.;
- konkurencieschopnosť iných regiónov a štátov v oblasti cestovného ruchu;
- bariéry pri rozvoji zahraničného aktívneho cestovného ruchu;
- nízka priemerná mzdová úroveň v službách cestovného ruchu;
- neprofesionálny prístup majiteľov, resp. manažérov zariadení cestovného ruchu;
- nutnosť udržania ekologickej stability územia;
- nepripravenosť obyvateľstva na podnikanie v cestovnom ruchu;
- postupné zanikanie tradičných remesiel;
- pretrvávajúci charakter územia, využívaného len na krátkodobú rekreáciu a pobyt;
- vysoká úroveň daňového zaťaženia v oblasti cestovného ruchu;
- záujem investorov o investovanie do cestovného ruchu;
- rast nezamestnanosti.

4 PODMIENKY ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE

Uvedený strategický rámec vychádza z analytickej časti, zo SWOT analýzy a zistených (identifikovaných) potrieb v jednotlivých oblastiach cestovného ruchu v okrese Sobrance.

Podmienky rozvoja cestovného ruchu v oblasti z dlhodobého hľadiska:

- ◆ zvýšiť podporu tvorby nových pracovných miest;
- ◆ zlepšovať dopravnú dostupnosť a občiansku vybavenosť sídel;
- ◆ zvýšiť zapájanie obyvateľov a záujmových združení do ponuky služieb cestovného ruchu;
- ◆ zefektívniť fungovanie inštitúcií, zodpovedných za rozvoj cestovného ruchu.

Zvýšiť podporu tvorby nových pracovných miest

Keďže oblasť má dominantne poľnohospodársky charakter, je potrebné využiť tento potenciál na rozvoj vidieckeho cestovného ruchu. Mnoho poľnohospodárskych subjektov prešlo zo živočíšnej na rastlinnú výrobu, areály družstiev sú poväčšine v dezolátnom stave, samostatne hospodáriaci roľníci sa iba v malej miere podieľajú na estetizácii krajiny.

Rozvoj agrárneho sektora pritom priamo súvisí s možnosťami odbytu. Ak poľnohospodárske subjekty nebudú mať dlhodobo zabezpečený odbyť svojich produktov za stanovené ceny, nemožno očakávať ich rozvoj a reinvestície ziskov späť do produkcie. Navyše, stráca sa väzba obyvateľstva na pôdu (tradičný systém gazdovania a spätosti rodín a rodov s pôdou výrazne narušil socialistický veľkovýrobný systém produkcie).

V prvom rade treba obnoviť intenzívnu formu malovýroby, orientovanú nie na kvantitu, ale kvalitu s tým, že daný sektor výrazne vplýva na vzhľad a charakter krajiny.

Treba teda zvýšiť atraktivnosť a prestíž poľnohospodárstva a podporovať investície do poľnohospodárskych subjektov s efektívnou spätnou kontrolou vynaložených prostriedkov, resp. podporovať vznik nových pôdohospodárskych subjektov s mladšími podnikateľmi.

Trochu iný charakter má lesné hospodárstvo, resp. vinárstvo, keďže časť okresu Sobrance je pokrytá lesmi a obhospodarovanými vinohradmi.

V lesnom hospodárstve sa treba vyhnúť holorubnému spôsobu ťažby drevnej suroviny v hospodárskych lesoch, teda prehodnotiť investície do infraštruktúry a prístupu k lesnej pôde, ako aj rozvíjať lesné oblasti a zlepšovať životaschopnosť lesov. Podľa medializovaných správ treba tiež sprísniť kontrolu množstva ťaženej drevnej hmoty, aby lesnatý charakter severnej časti riešenej oblasti zostal zachovaný.

V oblasti vinárstva badať nástup moderných trendov s intenzívnym záujmom o zachovanie prírodných daností regiónu ako tradične vinohradníckeho.

Silne absentuje vytvorenie a posilňovanie regionálnej značky (napr. poľnohospodárskych výrobkov). Akútnym sa preto javí jej urýchlené vybudovanie a propagácia v celoštátnych médiách. Opomenúť nemožno ani predaj poľnohospodárskych produktov z dvora či zriadenie malých predajní regionálnych poľnohospodárskych produktov.

Zlepšovať dopravnú dostupnosť a občiansku vybavenosť sídel

Najväčší dlhodobý deficit je badaťel'ny vo výstavbe nadradenej dopravnej infraštruktúry, teda diaľnic a rýchlostných ciest.

V danej oblasti sa isté procesy urýchlili (je spracovaná štúdia realizovateľnosti tejto infraštruktúry v regióne Zemplína).

K pozitívam možno zaradiť aj začiatok procesu elektrifikácie železničnej trate Bánovce nad Ondavou – Humenné.

Dopravné spojenia medzi jednotlivými sídlami sú po rekonštrukciách na požadovanej úrovni, v niektorých sídlach ale chýbajú chodníky, resp. parkoviská. Dôležité je tiež zachytiť trend elektrifikácie a vybudovať jej dostatočnú sieť.

Za isté zlyhanie kompetentných orgánov a inštitúcií považujeme nedostatočný rozvoj siete cyklochodníkov a cyklotrás. I napriek obrovskému tlaku verejnosti chýba reálna koncepcia rozvoja cykloturizmu na Zemplíne.

V mnohých sídlach dodnes chýba environmentálna infraštruktúra (vodovody, kanalizácie, čistiarne odpadových vôd), nehovoriac o nevábnom vzhľade verejných priestranstiev niektorých obcí (zhluky káblov po stĺpoch, ošarpané nefunkčné budovy).

Akútne chýba definovanie špecifickosti oblasti – napr. v oblasti architektúry (výškové obmedzenia, vzhľad striech, okien, priestorové usporiadanie domov, farebnosť fasád). Aktuálny stav nekoncepčnej rekonštrukcie domov a obydlí so širokou variabilitou farebnosti fasád považujeme za krok späť, ktorý určite neposilní „malebnosť zemplínskych sídel“ (za úvahu by možno stálo vypracovanie akéhosi manuálu rekonštrukcií domov s určením regionálnych špecifik, ktoré by stavebník bol povinný dodržať – podľa vzoru Francúzska).

Rozvoj regionálnej verejnej dopravy sa odvíja od potrieb a možností jednotlivých samospráv.

V rámci občianskej vybavenosti stále absentujú zariadenia opatrovateľských služieb a centier (napr. lokálnych domovov dôchodcov), komunitných služieb a komunitných centier.

Za akútny tiež považujeme stav v oblasti zapojenosti marginalizovaných vrstiev spoločnosti do verejného života (vzdelávanie detí, zamestnateľnosť, dodržiavanie písaných i nepísaných pravidiel spolunažívania). Bez zlepšenia danej situácie bude rozvoj regiónu veľmi sťažený.

Zvýšiť zapájanie obyvateľov a záujmových združení do ponuky služieb cestovného ruchu

Organizácie a záujmové združenia cestovného ruchu vykonávajú svoju činnosť na základe schválených štatútov a nariadení. Kvalita ich činnosti je vždy preskúmateľná nadriadenými a kontrolnými orgánmi.

Absentuje najmä povedomie o výnimočnosti regiónu na miestnej úrovni, a to z dôvodu jednak nezájmu istých samospráv, jednak nedostatočnej práce s miestnymi komunitami.

Citeľne chýba najmä silná regionálna značka, ktorá by v sebe zahŕňala špecifiká oblasti a mala by výpovednú hodnotu navonok.

Jednotlivé sídla nemajú kvalitne spracované vlastné dejiny, tradície – nevedia, na čo by mali nadväzovať, čo je pre ne špecifické. Odporúčame teda podporiť jednotlivé samosprávy v danej oblasti.

Každé sídlo by tiež malo mať spracovanú vlastnú stratégiu rozvoja, funkčný systém propagácie na webovom sídle a sociálnej sieti.

Zefektívniť fungovanie inštitúcií, zodpovedných za rozvoj cestovného ruchu

Je žiaduce, aby jednotlivé inštitúcie, zodpovedné za rozvoj cestovného ruchu, vytvorili a aktualizovali ústredné webové sídlo na dennej báze s označením aktualít a aktuálnych ponúk.

Dané ústredné webové sídlo cestovného ruchu regiónu by malo dizajnovy atraktívny vzhľad a ponúkalo by linkové prepojenia na jednotlivé sídla, inštitúcie či záujmové združenia.

Zamestnanci týchto inštitúcií by mali byť vysoko motivovaní, neustále pracovať na skvalitňovaní svojej činnosti a pravidelne vykonávať odborné semináre a školenia pre samosprávy s ukázkami priamych, konkrétnych výstupov.

Pracovníci by sa mali ďalej intenzívne vzdelávať v danej oblasti a diseminovať získané poznatky na nižšie úrovne.

5 KONKRÉTNE NÁVRHY NA ROZVOJ CESTOVNÉHO RUCHU V OKRESE SOBRANCE

Tabuľka 12 – Konkrétne návrhy na rozvoj cestovného ruchu v okrese Sobrance

Návrh	Popis návrhu	Zodpovedná inštitúcia
Vytvorenie silnej regionálnej značky	- vizuálne by mala vystihovať charakter a špecifiká regiónu	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne
Vytvorenie centrálného webového sídla s aktualizáciou na dennej báze	- centrálné webové sídlo s názvom napr. sobranceregion by malo obsahovať všetky informácie o regióne s ponukou aktivít cestovného ruchu	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne
Zvýšenie propagácie regiónu v médiách	- propagácia regiónu by mala byť zabezpečená vo všetkých relevantných médiách, tlačový materiál by mal byť dostupný na každom obecnom úrade	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne - jednotlivé samosprávy
Školenia pracovníkov samosprávy ohľadom rozvoja cestovného ruchu	- pracovníci riadiaceho orgánu cestovného ruchu by mali pravidelne absolvovať školenia a následne organizovať školenia pre pracovníkov samosprávy	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne - jednotlivé samosprávy
Intenzívna práca s miestnymi komunitami	- samosprávy by mali pravidelne vzdelávať občanov o zaujímavostiach v okolí (sebalepšia stratégia totiž môže stroskotať na nezáujme a neinformovanosti miestnych obyvateľov)	- jednotlivé samosprávy

Spísanie všetkých podujatí samospráv a ich termínov, ich centrálne zverejnenie	- všetky podujatia a akcie, resp. ich prehľad by mal byť zverejnený na centrálnom webovom sídle s pravidelným dopĺňaním	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne - jednotlivé samosprávy
Vytvorenie denných, dvojdňových, trojdňových a viacdňových „pobytových balíčkov“ v oblasti cestovného ruchu	- vytvorenie „pobytových balíčkov“ podľa požiadaviek	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne - jednotlivé samosprávy - jednotlivé záujmové združenia
Zverejnenie siete cyklotrás podľa obtiažnosti	- vytvorenie digitálneho a tlačeneho prehľadu cyklotrás	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne
Vytvorenie tematickej záujmovej hry pre deti	- tvorba tematickej hry s využitím regionálnych daností a moderných technológií (napr. QR kódov) pre deti (na spôsob už vytvoreného Panstva rytiera Alberta)	- riadiaci orgán cestovného ruchu v regióne - súkromný prevádzkovateľ
Vytýčenie bežkárskych tratí v zimných mesiacoch	- označenie tratí pre nadšencov bežeckého lyžovania	- záujmové združenia
Mapa vodných plôch s označením pre rybárov	- vytvorenie mapy vodných plôch, vhodných na rybárčenie	- záujmové združenia

Zdroj: Vlastné spracovanie

Tabuľka 13 – Desať projektových zámerov v turizme pre okres Sobrance

Desať projektových zámerov v turizme pre okres Sobrance v rozpätí sumy 35 000 – 70 000 EUR	
1. Označenie turistických chodníkov v okrese Sobrance a ich propagácia	Príklad: turistická trasa Podhorod' – Koňuš predstavuje najnáročnejšiu turistickú trasu v okrese; je pomerne chabo označená a chýbajú na nej oddychové body (lavičky, prístrešky, informačné tabule).
2. Turistické informačné centrum v Remetských Hámroch	V tejto najnavštevovanejšej obci okresu Sobrance sa nenachádza žiadne turistické informačné centrum.
3. Požičovňa elektrobicyklov v Remetských Hámroch	Išlo by o pridanú hodnotu turistického informačného centra v Remetských Hámroch.
4. Vytýčenie bežkárskej trate na Morskom oku	Na Morskom oku, smerom na Malé Morské oko, sa nachádza trasa, vhodná na vybudovanie bežkárskej trate (efektívne označenie trate, propagácia).
5. Dobudovanie muzeálnej expozície v Múzeu na čiare v Lekárovcich	Novovybudované múzeum pašeráctva v obci Lekárovce potrebuje finančne podporiť, aby bolo schopné v blízkej budúcnosti otvoriť svoju expozičnú časť.
6. Zriadenie penziónu v existujúcich priestoroch v Lekárovcich	Keďže ubytovacie kapacity v okrese Sobrance sú poddimenzované, je nutné vybudovať akékoľvek ubytovacie kapacity; obec Lekárovce pritom disponuje budovou obecného úradu, ktorá sa môže využívať na príležitostné nocľahy (nachádza sa oproti Múzeu na čiare).
7. Zriadenie Konopnej chyže v Lekárovcich	V pôvodnej zemplínskej chalupe, patriacej o. z. Od srdca k srdcu, je možné zriadiť Konopnú chyžu so živou expozíciou spracovania konopí.
8. Vybudovanie repliky pašeráckeho tunela v Nižnom Nemeckom	Zosieťovať miesta dolného Zemplína s pašeráckou tematikou.
9. Sanácia a propagácia drevených chrámov v Ruskej Bystrej a Inovciach	Drevené chrámy v Ruskej Bystrej a Inovciach predstavujú jediné stavby svojho druhu na území okresu Sobrance; na ich údržbu budú potrebné pravidelné sanačné práce; propagácia sa má zamerať aj na tematické eventy či letné nočné pochody.
10. Obnova a sanácia liečivého prameňa v katastri obce Horňa	Siričitý prameň v blízkosti bývalých Sobraneckých kúpeľov, situovaný v katastri obce Horňa, si vyžaduje zásadnú obnovu a sanáciu; má veľký potenciál návštevnosti.

ZÁVER

Predložená stratégia rozvoja cestovného ruchu v okrese Sobrance bola spracovaná na základe požiadavky riadiaceho orgánu cestovného ruchu v regióne s cieľom naznačiť hlavné problémy a východiská rozvoja cestovného ruchu v oblasti.

Na základe uvedených údajov možno konštatovať, že pri väčšej snahe kompetentných úradov a inštitúcií, resp. samospráv sa cestovný ruch môže stať dôležitým segmentom hospodárskeho života oblasti, potrebná je však väčšia koordinácia zainteresovaných strán a stanovený spoločný cieľ.

ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK

KSK	Košický samosprávny kraj
ČOV	Čistička odpadových vôd
SR	Slovenská republika
MRK	Marginalizovaná rómska komunita
QR kód	Dvojmerný čiarový kód
ZUŠ	Základná umelecká škola
CHKO	Chránená krajinná oblasť
MŽP SR	Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky
NPR	Národná prírodná rezervácia
PR	Prírodná rezervácia
PP	Prírodná pamiatka
ŠM	Štátny majetok
UA	Ukrajina
SZČO	Samostatne zárobkovo činná osoba
SO	Okres Sobrance
EUR	Mena a menová jednotka
HDP	Hrubý domáci produkt
OOCR	Oblasťná organizácia cestovného ruchu
KOCR	Krajská organizácia cestovného ruchu
KRT	Košice Región Turizmus
CHVÚ	Chránené vtáčie územie

ZOZNAM POUŽITÝCH TABULIEK

Tabuľka 1 – Číselné vyjadrenie uchádzačov o zamestnanie (rok 2022).....	26
Tabuľka 2 – Miera dosiahnutého vzdelania v okrese Sobrance (rok 2021).....	27
Tabuľka 3 – Percentuálne zastúpenie rómskych obyvateľov pri sčítaní ľudu v roku 2021 vo vybraných obciach okresu Sobrance.....	38
Tabuľka 4 – Štruktúra návštevníkov.....	39
Tabuľka 5 – Maloplošné chránené územia v okrese Sobrance.....	46
Tabuľka 6 – Maloplošné chránené územia v okrese Sobrance.....	46
Tabuľka 7 – Chránené stromy v okrese Sobrance.....	49
Tabuľka 8 – Zoznam nehnuteľných kultúrnych pamiatok v okrese Sobrance.....	51
Tabuľka 9 – Zoznam existujúcich cyklotrás.....	55
Tabuľka 10 – Prehľad ubytovacích a stravovacích zariadení v okrese Sobrance.....	57
Tabuľka 11 – Zoznam kultúrnych podujatí v okrese Sobrance.....	58
Tabuľka 12 – Konkrétne návrhy na rozvoj cestovného ruchu v okrese Sobrance.....	65
Tabuľka 13 – Desať projektových zámerov v turizme pre okres Sobrance.....	67

ZOZNAM POUŽITÝCH MÁP

Mapa 1 – SAMOSPRÁVNE KRAJE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE.....	5
Mapa 2 – FAREBNÉ VYZNAČENIE OKRESOV V KSK.....	6
Mapa 3 – KOŠICKÝ KRAJ A JEHO ŠTYRI REGIÓNY.....	6
Mapa 4 – MAPA DOLNÉHO ZEMPLÍNA A JEHO OKRESY.....	15
Mapa 5 – POLOHA OKRESU SOBRANCE NA MAPE KOŠICKÉHO KRAJA.....	24
Mapa 6 – MAPA CYKLOTRÁS V OKRESE SOBRANCE.....	33
Mapa 7 – PODIEL SLOVENSKEJ, MAĎARSKEJ, RÓMSKEJ A RUSÍNSKEJ NÁRODNOSTI OBYVATEĽSTVA V OKRESOCH SR.....	37

ZOZNAM POUŽITÝCH GRAFOV

Graf 1 – DOLNÝ ZEMPLÍN – Rozdelenie pôdy a jej celkové využitie.....	16
Graf 2 – Prirodzený prírastok obyvateľstva.....	21
Graf 3 – Vývoj pôrodnosti a úmrtnosti v okrese.....	22
Graf 4 – Vekové zloženie obyvateľstva.....	22
Graf 5 – Percentuálny stav obyvateľstva, žijúceho v obciach a meste.....	23
Graf 6 – Percentuálne zastúpenie žien a mužov.....	23

Graf 7 – Prognóza vývoja stavu obyvateľstva.....	24
Graf 8 – Miera evidovanej nezamestnanosti.....	25
Graf 9 – Počet zamestnancov, uchádzačov o zamestnanie a dlhodobo nezamestnaných uchádzačov o zamestnanie.....	25
Graf 10 – Uchádzači o zamestnanie podľa veku.....	26
Graf 11 – Počet uchádzačov o zamestnanie podľa veku SR, KSK, SO (rok 2022 – porovnanie).....	26
Graf 12 – Percentuálne vyjadrenie miery dosiahnutého vzdelania (rok 2022).....	27
Graf 13 – Počet uchádzačov o zamestnanie podľa dosiahnutého vzdelania (priemerné hodnoty za rok 2020).....	28
Graf 14 – Štruktúra podnikov podľa ekonomických činností podľa SK NACE Rev. 2 (hodnoty za rok 2021).....	29
Graf 15 – Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca (v EUR).....	30
Graf 16 – Mzdy a náhrada mzdy (v EUR).....	30
Graf 17 – Hrubý obrat priemyselných závodov v okrese (v EUR).....	31
Graf 18 – Migračné saldo.....	31
Graf 19 – Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach v okrese Sobrance.....	35
Graf 20 – Podiel obyvateľov, zásobovaných vodou z verejných vodovodov (hodnoty za rok 2021).....	36
Graf 21 – Percentuálny podiel obyvateľov, napojených na verejnú kanalizačnú sieť s ČOV (rok 2021).....	36

LITERATÚRA

- ◆ Plán rozvoja najmenej rozvinutého okresu Sobrance
- ◆ Projekt o poskytnutie dotácie na podporu rozvoja cestovného ruchu v roku 2021 (Rozvoj destinácie cestovného ruchu dolný Zemplín)
- ◆ Stratégia rozvoja cestovného ruchu v regióne Dolný Zemplín 2009
- ◆ RZTZ, 2009: Na bicykloch Dolným Zemplínom
- ◆ Žec, B. – Kaličiaková, E. – Žecová, K. – Stercz, M. – Rovák, L. – Palko, L., 2001: Vihorlatské vrchy: Geologicko-náučná mapa Vihorlatských vrchov
- ◆ Žebera, K., 1972: Zemplínsky ostrov pokladnicí slovenského paleolitu
- ◆ Hronský, V., 2001: Slovenské vína. Belimex

- ◆ Čurmová, V., 2005: Kultúrne pamiatky Zemplína I., OZ Zemplínska spoločnosť, Michalovce
- ◆ Stratégia rozvoja cestovného ruchu destinácie Dolný Zemplín
- ◆ Stratégia rozvoja cyklistickej dopravy a cykloturistiky v Košickom kraji (obdobie 2022 – 2027 – 2030), koncept
- ◆ Stratégia udržateľného rozvoja cestovného ruchu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027
- ◆ Stratégia rozvoja ekoturizmu v Košickom samosprávnom kraji do roku 2027
- ◆ Regionálna integrovaná územná stratégia Košického kraja na roky 2014 – 2020